

BISMIL'LAHI'R-RAHMANI'R-RAHIM

NIJET, IHLAS DHE SIDK

IMAM GAZALI

Ihja *Ulumid-din*
Ringjallja e diturive fetare
Imam Gazali

Titulli i origjinalit:
Kitabu'n-nijje ve'l-ihlas ve's sidk
Libri 37

Përgatiti dhe përktheu
Is'hak Shala dhe Abdullah B. Ferizi

Lektor
Shenaj Zeneli

Prishtinë, 2024

Me emrin e Allahut, Mëshiruesit, Mëshirëbërësit

PARATHËNIE

E falënderoj Allahun Teala si ata që e vërtetë e falënderojnë Atë, besoj si imani i atyre që kanë arrit në bindje të plotë, pranoj dhe deklaroj njëshmërinë e Tij, si besimtarët e vërtetë. Dëshmoj se vetëm Allahut i bëhet ibadet. Ai është pronari i të gjitha botëve dhe i të gjitha krijesave, Ai obligoi xhinët, melaiket dhe njerëzit të bëjnë ibadet me sinqeritet. Ndërsa në ajet thuhet:

“Ata nuk ishin të urdhëruar me tjetër, pos që ta adhuronin Allahun me një adhurim të sinqertë ndaj Tij.” (98-Bejine: 5); pra, besim i fortë dhe i pastër; Allahu Teala nuk ka as ortak e as ortakëri, me askënd.

Salat dhe selam Muhammedit, s.a.v.s., zotërisë së të gjithë pejgamberëve, ehli bejtit të tij të pastër dhe as’habëve të tij, e edhe atyre që pasojnë ahlakun dhe sunnetin e tij.

E tash dije se,

ata me zemra të pastra, përmes largpamësisë së imanit dhe nurit të Kur'anit, e kuptuan se arritja e lumturisë është e mundur vetëm me dituri dhe ibadet.

Njerëzit shkatërrohen, shpëtojnë vetëm dijetarët, edhe dijetarët shkatërrohen, shpëtojnë vetëm ata që veprojnë me dituri, edhe ata që veprojnë me dituri shkatërrohen, shpëtojnë vetëm ata që veprojnë me *ihlas*, e edhe ata që veprojnë me *ihlas*, janë në rrezik të madh.

Veprimi pa *nijet* është lodhje e nijeti që nuk është *halis*, është dyfytirësi. Ndërsa dyfytirësia është baras me përçarje dhe kryeneçësi. Ihlasi që nuk bazohet në të vërtetën dhe nuk është *halis* nuk ka ndonjë përfundim të mirë. E për veprat e përziera, Allahu Teala thotë:

“Ne do t’u qasemi veprave që kanë bërë ata dhe do t’i shndërrojmë në pluhur e hi.” 25-Furkan: 23

Sikur ta dija, si mund ta ketë nijetin e drejtë ai që nuk e di hakikatin e nijetit? Ose, mendon se e ka korrigjuar nijetin por nuk e di hakikatin e ihlasit, si mund ta ketë nijet *halis* (të papërzier)? Ose, si mundet atij që nuk e di hakikatin e sinqeritetit t’i kërkohet sinqeritet?

Detyra e parë e çdo njeriu që dëshiron t'i bëjë ibadet Allahut është që fillimisht ta mësojë nijetin në mënyrë që të fitojë marifetin. Pastaj kur e kupton hakikatin e ihlasit dhe sidkit, që janë mjete të shpëtimit, e korigjon nijetin e vet duke vepruar.

Prandaj le t'i shpjegojmë kuptimet e *nijet*, *ihlas* dhe *sidk*, në tre kapituj:

Kapitulli i parë

NIJET

FAZILETI I NIJETIT

Ajeti:

“Mos i përzë ata që adhurojnë Rabbin e tyre mëngjes e mbrëmje, duke pasur si qëllim (me adhurimin e tyre) Fytyrën e Allahut.” 6-Enam: 52.

Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

“Veprat vlerësohen sipas nijetit dhe çdokujt i takon ajo që e ka për qëllim. Prandaj, kush shpërngulet (bën hixhret) për shkak të Allahut dhe Të Dërguarit të Tij, shpërngulja e tij është për Allahun dhe Të Dërguarin e Tij. E kush shpërngulet për të fituar pasuri të kësaj bote ose për t’u martuar me ndonjë femër, shpërngulja e tij është për atë që ai kishte për qëllim.”¹

“Shumica e shehidëve të ummetit tim kanë vdekur në shtrat. E ka shumë të vrarë në fushën e betejës, që vetëm Allahu e di nijetin e tyre.”²

---

¹ Buhari dhe Muslim nga Ibn Omeri r.a.

² Ahmedi nga Ibn Mesud r.a.

Ajeti:

“Nëse ata të dy kanë si qëllim pajtimin, Allahu ju mundëson afrimin mes tyre.” (4-Nisa:35). dhe e bëri nijetin sebeb të suksesit.

Resulallahu s.a.v.s., gjithashtu ka thënë:

“Allahu Teala shikon nijetin dhe veprat tuaja, jo pamjen dhe pasurinë tuaj.”

“Kur robi bën vepra të mira, këto vepra i ngrihen Allahut nga melaiket në një zarf të mbyllur dhe ky zarf vendoset para Allahut Teala, e Allahu Teala thotë:

- Hidheni këtë zarf, sepse me atë çfarë ka brenda nuk është dëshiruar rizallëku Im!

Më pas Allahu Teala i thërret melaiket dhe u thotë:

- Shkruajani këtë e atë! Melaiket pyesin:

- O Rabbi ynë, por ai nuk ka bërë asnjë nga këto;

e Allahu Teala thotë:

- Nuk e bëri, por nijetin e kishte.”³

“Njerëzit ndahen në katër. Të parit prej tyre Allahu Teala i dhuroi edhe dituri edhe pasuri, dhe ky me atë dituri e harxhoi atë pasuri. Personi i dytë tha: ‘Të kisha edhe unë dituri e pasuri si ai, edhe unë do të veproja si ai.’ Këta dy të parët janë të barabartë në sevap. Të

---

³ Darekutni nga Enesi r.a.

tretit Allahu Teala i dhuroi pasuri, por jo edhe dituri, e ky, për shkak të paditurisë, e harxhoi atë pasuri në hallall e haram, si një i verbër që rrëzohet e qohet. I katërti thotë: 'Të kisha edhe unë pasuri si ai, edhe unë do të veproja si ai.' Këta dy tjerët janë të barabartë në gjynah."⁴ Për shkak të nijetit u bënë ortakë - edhe në sevap, edhe në gjynah.

Gjatë udhëtimit në Tebuk, Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

"Ka të tillë që kanë mbetur në Medine, e do të marrin të njëjtin shpërblim sikur ne për çdo përrua që kalojmë, për çdo hap që zemëron armikun, për çdo ibadet që bëjmë, për vuajtjet dhe urinë tonë. E pyetën si mundet kjo, kur ata nuk ishin aty, e ju tha:

- Sepse ata i pengoi sëmundja."⁵ Pra, në saje të nijetit të mirë u bënë ortakë në veprim.

Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

"Kush shpërngulet (bën hixhret) për diçka që dëshiron, atij i takon ajo që e ka për qëllim."⁶

---

⁴ Ibn Maxhe nga Ebu Keshhe el-Enmari, si edhe Tirmidhi.

⁵ Transmetojnë Buhariu dhe Ebu Davud.

⁶ Taberani

Dhe vërtetë, njëri kishte bërë hixhret nga Meka në Medine pas të fejuarës së tij, e u martua me të, dhe e quajtnë “*Ummu Kajs Muhaxhir*”. Edhe për njërin që u vra në fushëbetejë thoshin se *vdiq për gomarin*, sepse nijeti i tij në luftim ishte që t’ia marrë ushqimin, rrobat dhe gomarin tjetrit. Prandaj e quajtnë “*i vdekuri i gomarit*”, në bazë të nijetit të tij.

Resulallahu s.a.v.s., ka thënë: “***Një person që i bashkohet një lufte me nijet për të fituar plaçkën e luftës, i takon vetëm ajo që e ka për qëllim.***”⁷

Ubejj ka treguar: “*I kërkova një personi të më ndihmojë në luftë, e ai më tha:*

- *Nëse më paguan, të ndihmoj; dhe unë e pagova.*

Kur i tregova këtë rast Resulallahut, s.a.v.s., ai më tha:

- ***Ky person, edhe në dynja edhe në ahiret do të ketë vetëm atë që ti ia ke dhënë.***⁸

Sipas një transmetimi nga izraelitët, një person ishte shumë i uritur e kur kaloi pranë një kodrine me zall, tha:

- *Po të ishte ky zall ushqim, do t’ia shpërndaja njerëzve; e Allahu Teala i shpalli pejgamberit të atij populli që t’i thotë:*

---

⁷ Nesai, nga Ubade b. Said

⁸ Taberani dhe Ebu Davud.

***“Allahu e pranoi sadakanë tënde dhe ta lavdëroi
nijetin, e të dha shpërblim sikur ai zall vërtetë të ishte
ushqim, e ti vërtetë ta ndaje për sadaka.”***

Resulallahu s.a.v.s., gjithashtu ka thënë: ***“Ai që ka
për qëllim ta bëjë një vepër të mirë por nuk mund ta
bëjë nga ndonjë pengesë, i shkruhet një sevap.”***⁹,

Abdullah Ibn Omeri r.a., ka treguar se Resulallahu
s.a.v.s., ka thënë: ***“Ai që nijet i tij është dynjallëku,
Allahu ia sjell para syve varfërinë dhe e largon nga ajo
çfarë ai do më së shumti. E ai që nijet i tij është ahireti,
Allahu vendos pasuri në zemrën e tij, ia mbledh të
gjitha që i ka humbur në dynja, dhe e largon nga ajo
prej së cilës më së shumti duhet të largohet.”***¹⁰

Një ditë Resulallahu, s.a.v.s., foli për një ushtri që do
të fundosej në tokë midis Mekës dhe Medinës, e Ummu
Seleme pyeti se a ka edhe ushtarë që dërgohen me
pagesë apo me dhunë, e Resulallahu, s.a.v.s., tha:
“Secili ringjallet sipas nijetit të vet.”¹¹

---

⁹ Taberani dhe Ebu Davud nga Ja'la b. Umejje

¹⁰ Ibn Maxhe, nga Zejb b. Sabit

¹¹ Muslimi dhe Ebu Davud.

Resulallahu, s.a.v.s., gjithashtu ka thënë: **“Ai që vritet, vritet sipas qëllimit të tij.”**¹²

“Kur dy ushtri vijnë ballë për ballë, melaiket zbresin dhe fillojnë të shkruajnë: “Filani po lufton për dynjallëk, filani për atdhe, filani për trimëri, ky për nacionalizëm, ai për fisin e vet”. Mos thoni “Filani u vra në rrugën e Allahut”, sepse në rrugën e Allahut janë vetëm ata që luftojnë për të lartësuar emrin e Allahut.”

13

Sipas asaj që është transmetuar nga Xhabiri, Resulallahu s.a.v.s., ka thënë: **“Gjithkush, me çfarë nijeti vdes, me atë nijet ringjallet.”**¹⁴

Resulallahu, s.a.v.s., tha:

- **Kur përleshesh dy muslimanë me shpatat e tyre (për ta vvarë njëri-tjetrin), edhe vrasësi edhe i vrari janë në xhehenem.** Pyetën:

- **O i Dërguari i Allahut, për vrasësin është e qartë, por përse edhe i vrari?;** e Resulallahu s.a.v.s., ju tha:

- **Sepse edhe i vrari ka dëshiruar ta vrasë atë.**¹⁵

---

¹² Ibn Ebu Dun'ja nga Omeri r.a.

¹³ Ibn Mubarek e Ibn Mesud, dhe Buhari e Muslim, nga Ebu Musa.

¹⁴ Muslimi

¹⁵ Muttefekun alejhi nga Ahmed b. Ebi Bekr.

Resulallahu s.a.v.s., ka thënë: ***“Ai që vdes me nijet të mos japë mehr (dhurata e martesës), ka bërë zina. Ai që merr borxh me nijet të mos e kthejë, ka bërë hajni.”***¹⁶

Resulallahu, s.a.v.s., gjithashtu ka thënë: ***“Kush parfumohet për Allahun, në ditën e Gjykimit do të ketë aromë më të këndshme se misku. E kush parfumohet për qëllim tjetër, në ditën e Gjykimit i vije erë më e rëndë se cofëtinës.”***¹⁷

Omeri, r.a., ka thënë: ***“Vepra më e vlefshme është zbatimi i urdhrave të Allahut, largimi nga harami, dhe nijeti i sinqertë tek Allahu.”***

Salim b. Abdullah i shkroi Omer b. Abdulazizit:

“Ndihma e Allahut është sipas nijetit të robit. Kush e ka nijetin e plotë, edhe ndihma e Allahut për të do të jetë e plotë. Sa është nijeti i mangët, edhe ndihma e Allahut do të jetë aq e mangët.”

Një nga *selefi-salihin* ka thënë: ***“Ka shumë vepra të vogla që nijeti i bën të mëdha, dhe ka shumë vepra të mëdha, që nijeti i bën të vogla.”***

---

¹⁶ Ahmed nga Suhejbi

¹⁷ Ebu'l-Velid nga Ishak b. Tahla

Davud et-Tai ka thënë:

“Nijeti i njeriut të mirë është devotshmëria. Edhe nëse të gjitha pjesët e trupit të tij e tërheqin në dynjallëk, nijeti i tij i mirë një ditë do ta çojë në rrugën e drejtë. E gjendja e të paditurve është pikërisht e kundërta.”

Sufjan es-Sevri ka thënë:

“Selefët, siç mësuan si duhet të veprojnë, njëjtë mësuan edhe si duhet të bëjnë nijet.”

Njëri prej dijetarëve ka thënë:

“Para se të veproni, vendosni nijetin për atë veprim. Përderisa keni nijet të mirë, jeni në hair.”

Një murid ju shkonte në vizita alimëve e ju thoshte:

- Më tregoni një veprim me të cilin mund të punoj pa u ndalur për Allahun. Nuk dua ta harxhoj kot asnjë moment; e i thanë:

- Atë që kërkon, e ke gjetur. Bëj ibadet aq sa mundesh, e edhe kur lodhesh, bëje nijet se do të bësh ibadet, e me atë nijet, secilin moment e kalon në ibadet.

Një nga *selefi-salihin* ka thënë:

“Nimetet që ju ka dhënë Allahu janë aq të shumta sa as nuk mund t’i numëroni. Edhe gjynahet e juaja janë aq të shumta sa për disa as nuk dini. Pendohuni në mbrëmje e mëngjes, që Allahu t’ju falë.”

Isa a.s., ka thënë:

“Myzhde për atë sy që fjeti pa gjynah dhe u zgjua pa gjynah.”

Ebu Hurejre r.a., ka thënë:

“Njerëzit do të ringjallen sipas qëllimeve të tyre.”

Kur Fudajl b. Ijas e lexoi ajetin:

“Ne do t’ju sprovovjmë juve, derisa t’i njohim ata midis jush, që luftojnë (në rrugën e drejtë) dhe durojnë, e derisa të provovjmë ato që thuhet për veprat tuaja” (47:31), e përsëriti duke qarë, dhe tha:

“Nëse na sprovon, do të na zbulohen të fshehtat, e do të turpërohemi.”

Hasan Basri ka thënë:

“Xhennetlijtë do të qëndrojnë në xhennet përgjithmonë, edhe xhehenemlijtë do të qëndrojnë në xhehenem përgjithmonë, gjithkush sipas nijetit të vet.”

Ebu Hurejre r.a., ka thënë se në Tevrat shkruan:

“Edhe pak nga ajo me çka synohet pëlqimi Im, është e madhe, e krejt ajo me çka synohet pëlqimi i dikujt tjetër pos Meje, është pak.”

Bilal b. Sa’d ka thënë:

“Kur robi thotë se është mumin, Allahu ia shikon veprimin. Kur vepron, ia shikon devotshmërinë, kur është i devotshëm, ia shikon nijetin. Kur ka nijet të pastër, Allahu ia korrigjon të metat.”

Domethënë se, shtylla e veprimeve është nijeti. Veprimi ka nevojë për nijet të pastër (*halis*) për të qenë i vlefshëm. Por nëse veprimi nuk është i mundur, nijeti është i vlefshëm në vetvete.

HAKIKATI I NIJETIT

Dije se, *nijet*, *dëshirë* dhe *qëllim*, janë fraza me të njëjtin kuptim; është gjendje dhe cilësi e zemrës. Nijeti mbështetet në dituri (*ilm*) dhe veprim (*amel*), e dituria vjen e para, sepse dituria është esenca dhe kusht i nijetit. Ndërsa veprimi i nënshtrohet diturisë, sepse veprimi është dega dhe fryti i diturisë.

Pra, çdo veprim (lëvizje a qetësi) bëhet me tre: *dituri*, *dëshirë* dhe *fuqi*. Diçka që nuk njihet, nuk mund të dëshirohet, e kur e njih, nuk mund të veprohet pa vullnet; pra i duhet edhe vullneti. E *vullnet* është prirja e zemrës drejt diçkaje që i përshtatet qëllimit të personit, tani ose në të ardhmen. Është natyrë njerëzore që personit diçka i pëlqen, e diçka tjetër jo, diçka i sjell dobi, e të tjera e dëmtojnë, dhe ai synon t'i marrë ato që i pëlqejnë e të largohet nga ato që nuk i pëlqejnë. Për të marrë të dobishmen e për t'u mbrojtur nga të dëmshmjat, së pari i duhet ta dijë dhe kuptojë se cilat prej tyre janë të dobishme e cilat të dëmshme. Ai që sheh gjëra ushqimore por nuk i njih si ushqim, nuk e merr dhe nuk e ha. Ai që nuk ka parë zjarr nuk ruhet nga zjarri. Prandaj Allahu krijoi udhëzimin (*hidajet*) dhe njohjen (*marifet*), e i krijoi edhe sebetet e tyre, ndër to edhe pesë shqisat tona, si sebetet kryesore.

Por, çështja nuk përfundon me kaq. Edhe nëse sheh gjëra ushqimore dhe e kupton se mund t'i hajë, kjo ende nuk i mjafton që ta marrë ushqimin, nëse nuk e ka edhe dëshirën për ushqim. Si shembull, i sëmuri sheh ushqimin dhe e di se ai ushqim është i përshtatshëm për natyrën e tij, i bën mirë, por nuk mund ta marrë sepse i mungon dëshira (apetiti), i mungon nxitja drejt ushqimit. Prandaj Allahu krijoi te njeriu edhe dëshirën, edhe vullnetin.

As kjo nuk i mjafton për ta ngrënë. Ka shumë njerëz që e shohin ushqimin dhe dëshirojnë ta hanë, por nuk mund ta arrijnë. Prandaj Allahu Teala krijoi te njeriu edhe fuqinë dhe gjymtyrët (që lëvizin), që ai të mund ta marrë e ta hajë atë ushqim që e dëshiron.

Këto gjymtyrë lëvizin me fuqi. Kjo fuqi kërkon vullnet dhe dëshirë, dhe vullnetit e dëshirës ju duhet ta dinë dhe kuptojnë se ky ushqim është i dobishëm. Pra, a është ky ushqim i dobishëm për mua apo jo?

Pasi të vendoset se ai ushqim është i dobishëm dhe nuk ka pengesa tjera, atëherë lind vullneti dhe realizohet prirja drejt atij ushqimi. Kur shfaqet vullneti, forca i lëvizë gjymtyrët. Fuqia është hyzmeqar i vullnetit e vullneti i nënshtrohet diturisë dhe besimit.

Veprimi bëhet kur forca lëvizë gjymtyrët, për t'i shërbyer vullnetit. Kjo shtytje ndonjëherë mund të jetë një sebeb, e ndonjëherë mund të jenë dy sebepe në një veprim. Kur janë dy sebepe, ndonjëherë vetëm njëri prej tyre sjell veprimin, e ndonjëherë nevojiten të dy sebepet që të shfaqet ai veprim, e në raste tjera njëri sebeb do të mjaftonte, por i dyti e ndihmon. Të gjitha këto ndahen në katër pjesë. Le ta emërtojmë secilën, dhe të përpiqemi t'i shpjegojmë me nga një shembull:

E para, është kur ka një sebeb veprimi. Për shembull, kur luani sulmon një person, ky kërcen nga vendi sapo e sheh luanin. Sebepi i vetëm që e preokupon atë është ikja nga luani. Ai e pa luanin, e kuptoi se është i dëmshëm, dëshiroi ta shpëtojë jetën duke ikur, dhe fuqia u vë në lëvizje, përshtatshëm vullnetit të tij. Për të do të thuhet se nijet e ka të shpëtojë nga luani, sepse nuk ka qëllim tjetër.

Pra, sebepi i kësaj lëvizje është një, dhe këtë e quajmë nijet *halis*, i papërzier me nijet tjetër. Edhe veprimi i bërë në përputhje më nijet *halis*, është veprim *halis*.

E dyta është kur ka dy sebepe veprimi. Për shembull kur dy persona bartin një ngarkesë që mund ta bartë vetëm njëri, ose kur fukaraja i kërkon diçka akrabasë, e ky ia përmbush kërkesën - sepse e ka akraba e edhe sepse është i varfër. Ky fukaraja e di se akrabaja do t'i ndihmonte edhe po të ishte ky i pasur, e do t'i ndihmonte edhe fukarasë, edhe po të mos e kishte akraba. E shembull është edhe kur mjeku e këshillon pacientin: “*Nesër mos ha*”, e nesër qëllon dita e Arefes; ky do të agjëronte edhe pa këshillën e mjekut, e po të mos ishte dita e Arefes, do ta dëgjonte mjekun dhe prapë nuk do të hante. Pra, dy sebepe të pavarura, këtu u bashkuan. Sebepi i dytë është si një mik i të parit. Prandaj për këtë mund të themi se është *miqësi në sebeb*.

E treta është kur asnjëri nga dy sebepet nuk mjafton i vetëm, por vetëm bashkimi i të dyve mundëson lëvizjen. Si shembull janë dy persona të dobët ku asnjëri nuk mund të bartë ngarkesën i vetëm, por së bashku e bartin.

Në lidhje me temën tonë: është rasti sikur një akraba i pasur që nuk ia përmbushë kërkesën akrabasë së vet, e nuk i jep as fukarasë që nuk e ka akraba. Po t'i kërkonte akrabaja fukara, atij do t'i jepte.

Vepron vetëm kur bashkohen dy sebepe, që në rastin këtu është lidhja familjare dhe fukarallëku. Shembull është edhe kur dikush jep sadaka para njerëzve me qëllimin që, edhe të lavdërohet e edhe të fitojë sevap. Nëse nuk ka njerëz, ky nuk jep, sepse nuk ka mundësi të lavdërohet, ndërsa nga sadakaja dhënë gjynahqarit edhe ashtu nuk ka sevap. Vetëm kur bashkohen të dy sebet, atij i lëviz zemra. Këtë pjesë le ta quajmë *ortakëri*.

E katërta është kur, nga dy sebet, një sebet mjafton për të vë në lëvizje zemrën, e sebeti i dytë nuk e ka atë fuqi, por i bashkohet të parit duke e forcuar edhe më shumë, dhe duke e bërë punën më të lehtë. Për shembull, kur një person i dobët ndihmon personin e fortë të bartë ndonjë ngarkesë. Personi i fortë mund ta bartë edhe vet atë ngarkesë, por ndihma e të dobëtit ia lehtëson. Ja edhe një shembull në lidhje me temën tonë: një person vazhdimisht falë nafile dhe jep sadaka në kohë të caktuara, dhe nëse njerëzit mblidhen rreth tij pikërisht kur ai e ka adet t'i bëjë ato ibadete; atij ibadetet i bëhen më të dashura, sepse po e shohin njerëzit.

Edhe po të ishte vetëm do t'i bënte ato ibadete, por tash i bën më me dëshirë, sepse fort i pëlqen kur e shohin njerëzit. Paraqitja ia lehtëson ibadetin, por nijetit të tij i vjen era dyfytërsi. E le ta quajmë këtë pjesë si *ndihmës*.

Pra, sebepi i dytë që nxit kryerjen e veprimit mund të jetë *mik, partner, ose ndihmës*. Këto do t'i shpjegojmë në pjesën për *ihlas*. Këtu duam t'i sqarojmë llojet e nijetit, sepse nga lloji i nijetit varet edhe lloji i veprimit. Prandaj është thënë se *veprat janë sipas nijetit*, sepse vepra i nënshtrohet nijetit, dhe vlerësohet bashkë me nijetin, e jo vetëm si veprim.

SHPJEGIM I HADITHIT

“Nijeti i muminit është më i vlefshëm se veprimi i tij”

Dije se, duke interpretuar se bënë pse nijeti është më i vlefshëm se veprimi, disa thanë se nijeti është i fshehur derisa veprimi është i dukshëm, dhe se veprimi i fshehtë është më i vlefshëm se veprimi i dukshëm. Kjo pikëpamje është e drejtë, por nuk është aty qëllimi. Sepse sipas kësaj, nëse e ka nijet për ta bërë dhikr Allahun, ose t'ua mendojë të mirën njerëzve, atëherë ky nijet do të duhej t'i ishte më i vlefshëm se vet dhikri dhe mendimi, që nuk mundet. Të tjerë thanë: *“Nijeti vazhdon deri në fund të veprimit, e veprimi nuk vazhdon,”* por edhe ky shpjegim është i dobët sepse po na çon në përfundimin se më shumë veprim është më i vlefshëm se më pak veprim, e nuk është ashtu. Nijeti për namaz, për shembull, zgjat pak, e namazi zgjat më shumë; e sipas kësaj, nijeti do të duhej të jetë më i vlefshëm se vet namazi, që prapë nuk është e saktë. E disa thanë se nijeti pa veprim është më i vlefshëm se veprimi pa nijet. Edhe pse kjo është e drejtë, është një mundësi e largët që ky kuptim të synohet në hadith. Sepse një veprim i bërë pa nijet ose në gaflet nuk ka vlerë, ndërsa nijeti vetvetiu, edhe pa veprim, është i vlefshëm.

Kuptimi i dukshëm i hadithit është se edhe nijeti edhe veprimi janë të vlefshëm. Ndoshta qëllimi është kjo: secili ibadet përbëhet nga nijeti dhe veprimi, e të dyja, edhe nijeti edhe veprimi, janë të vlefshme, por nijeti në ibadet është më i vlefshëm. Pra, edhe nijeti edhe veprimi ndikojnë në arritjen e qëllimit, por, ndikimi i nijetit në atë qëllim është më i madh. Domethënë, nijeti si ibadet i muminit është më i vlefshëm se veprimi si ibadet i muminit. Pra, qëllimi është kjo: njeriu ka vullnet për nijet dhe veprim, ndërsa nijeti është më i vlefshëm se veprimi. Ky është kuptimi i hadithit.

Sa i përket sebebipit se pse nijeti preferohet mbi veprimin dhe pranohet si më i vlefshëm, këtë mund ta dinë vetëm ata që e kuptojnë qëllimin dhe rrugën e fesë, që krahasojnë veprimet me veprime tjera, e në saje të kësaj kuptohet ajo që është më e vlefshme.

Për shembull, ai që pohon *“Buka është më e mirë se frutat”* do të na thotë se kjo është kështu sepse buka është më ushqyese se frutat. E këtë ai mund ta dijë vetëm kur e di se ngrënia ka qëllim, që është shëndeti dhe jetesa, që e di se ushqime të ndryshme kanë efekte të ndryshme në atë qëllim, dhe se është e nevojshme të njihen përfitimet e secilit ushqim, e të bëhet krahasimi mes tyre.

Edhe ibadetet janë ushqim i zemrës, që synim kanë shërimin e saj, mbajtjen e saj gjallë. Me këtë zemër të gjallë e të shëndoshë dëshirohet të arrihet kënaqësia në takimin me Allahun në ahiret, dhe atë kënaqësi do ta ketë vetëm ai që vdes duke e dashur Allahun. Allahun mund ta dojë vetëm ai që e njeh Allahun, e ata që e duan shumë, do të jenë në afërsi të Tij. Afërsia arrihet me dhikr të vazhdueshëm, e me mendim të vazhdueshëm arrihet marifeti, ndërsa dashuria i nënshtrohet marifetit.

Nëse zemra nuk i braktisë punët e dynjasë, ajo nuk do të mund vazhdimisht të merret me dhikr dhe mendim. Dhe përderisa nuk i ndërpret dëshirat dhe epshet e dynjasë, nuk do të mund t'i braktisë as punët e saj. Kur largohet nga dynjallëku, largohet nga e keqja, i sheh si janë të shëmtuara, i urren, nis e i anon të mirës dhe e dëshiron të mirën; vetëm atëherë do të shpëtojë nga dynjallëku.

Prirja kah punët e mira dhe ibadeti është e mundur nëse njeriu e di se nga kjo varet lumturia e tij në ahiret, njëjtë si i sëmuri që e di se shpëtimi i tij është në operacion, prandaj i nënshtrohet operacionit.

Kur në saje të marifetit lind prirja kah punët e mira, kjo duhet të vazhdojë, e vazhdimësia mundësohet kur dëshira dhe vullneti për veprim bëhen cilësi dhe ushqim i zemrës; në këtë mënyrë kjo cilësi bëhet më e fortë, zhvillohet dhe përhapet.

Në fillim, prirja e dëshirës për dituri ose udhëheqje është e dobët. Nëse ai përqafon mjetet e nevojshme për dituri dhe udhëheqje, dëshira i bëhet më e fortë dhe zë vend brenda tij. E nëse nuk i përmbush kërkesat e dëshirës së vet, ajo dobësohet, dhe shpesh zhduket. Kur një person shikon një fytyrë të bukur, vet natyra e tij i anon asaj bukurie.

Pa dyshim, ky anim në fillim është i dobët. Nëse ai nuk heq dorë nga kjo por përpiqet të përmbushë kërkesat e dëshirës së vet, e shikon vazhdimisht atë fytyrë, shoqërohet dhe kalon kohë me të, bisedon me të, atëherë dëshira e tij forcohet, madje mund ta tejkalojë kërkesën e tij, dhe ky atëherë nuk do të mund të heqë dorë nga ajo prirje. Por, nëse qysh në fillim i kundërvihet nefsit dhe i reziston dëshirës dhe prirjes së vet, ky veprim i tij do të thotë mos-ushqim i asaj dëshire, që do të jetë një pengesë e rëndë për nefs, dhe si pasojë e kësaj, dëshira i dobësohet, ose edhe i zhduket plotësisht.

Kështu është gjendja me të gjitha cilësitë, si edhe me ibadet dhe veprat e mira, me të cilat dëshirohet ahireti, e kështu është edhe me të gjitha veprimet e këqija, me të cilat dëshirohet dynjallëku.

Dhikri dhe mendimi e ndikojnë nefsën që të dëshirojë kënaqësitë e ahiretit dhe të qëndrojë larg kënaqësive të dynjasë. Kjo është e mundur vetëm duke braktisur gjynahet që bëhen me gjymtyrë, dhe duke vazhduar në ibadet me ato gjymtyrë. Sepse ka një lidhje mes gjymtyrëve të trupit dhe zemrës. Ato e ndikojnë njëra-tjetrën. Për shembull, kur një gjymtyrë lëndohet, edhe zemra ndikohet - ndjen dhimbje. Edhe kur zemra ndjen dhimbje nga ndonjë lajm, edhe gjymtyrët ndikohen - fillojnë të dridhen dhe u ndërron ngjyra. Zemra është kryesorja, gjymtyrët i nënshtrohen. Zemra është si një sundimtar dhe mbrojtës e gjymtyrët janë shërbëtorët dhe rojet e saj. Zemra është objektivi kryesor, e gjymtyrët janë mjete që mbartin në zemër. Prandaj Resulallahu, s.a.v.s., ka thënë:

“Ka një copë mishi në trup, kur ajo është në gjendje të mirë, i tërë trupi është në gjendje të mirë”¹⁸, e në një hadith tjetër ka thënë:

---

¹⁸ Muttefekun alejhi, përcjellë Nu'man b. Beshir.

“Allahu im, përmirësoje edhe çobanin edhe mbrojtësit e tij”, pra, edhe zemrën, edhe gjymtyrët.

Në ajet thuhet:

“Tek Allahu nuk arrin as mishi e as gjaku i tyre, por te Ai arrin devotshmëria (takva) juaj.” (22-Haxh: 37), e takva është cilësi e zemrës.

Po kuptohet se veprimi i zemrës është më i vlefshëm se lëvizjet e gjymtyrëve, e veprimi më i vlefshëm i zemrës është nijeti, sepse nijeti është vullneti dhe dëshira e zemrës për të bërë mirë.

Veprimet e gjymtyrëve kanë për qëllim të forcojnë vullnetin dhe dëshirën në zemër për të mirën dhe që zemra të largohet nga dynjaja e t’i kthehet dhikrit dhe mendimit.

Pra, është e qartë se vepra e zemrës është më e vlefshme në raport me qëllimin. Sepse qëllimi është në zemër. Edhe me lukthin është kështu; kur sëmuret lukthi, e për shërim vendoset arna mbi gjoks ose merret ilaçi në lukth, padyshim se ilaçi në lukth është më i mirë se arna mbi gjoks.

Me arnën mbi gjoks synohet lehtësimi i dhimbjes, e me ilaçin në lukth - shërimi i lukthit. Kështu duhet kuptuar edhe ndikimi i ibadeteve, të cilat qëllim kanë përmirësimin e cilësive të zemrës, jo të gjymtyrëve. Nuk i vendosim duart në tokë për të vendosur ballin në tokë, por që cilësia e përlësisë të forcohet në zemër. Ai që ka përlësi në zemër dhe i zbukuron edhe gjymtyrët me të, përlësia i shtohet. Ai që në zemër ka merhamet për jetimin, kur e përqafton jetimin, e përkëdhel dhe e do, kjo ia shton merhametin në zemër. Pra, nga veprimi pa nijet nuk ka dobi, sepse ai që përqafton jetimin pa ndjesi në zemër, nga dora në zemër nuk i shkon asgjë që t'ia shtojë merhametin aty. Njëjtë tek ai që bën sexhde në gaflet, i zënë me punë të dynjasë; vetëm vendosja e ballit në tokë nuk do t'ia përforcojë edhe përlëjen në zemër. E bëri ai sexhden ose jo, ndryshim në zemër nuk ka. E kur një veprim është baras me mosveprim të saj, atëherë është kotësi. Prandaj është thënë se *veprimi pa nijet është i kotë*, dhe me këtë nënkuptohet ibadeti i bërë me gaflet. Nga ana tjetër, te veprat e bëra për dukje, veprimi nuk është baras me mosveprim, bile, aty veprimi del edhe më i keq, sepse veprimi me dyfytirësi as nuk forcon cilësitë e mira, as nuk largon cilësitë e këqija. Përkundrazi, kjo e forcon cilësinë e keqe, në këtë rast dyfytirësinë.

Ky është shpjegimi pse nijeti është më i vlefshëm se veprimi, e kështu duhet kuptuar edhe hadithin: **“Kush bën nijet të bëjë një vepër të mirë, por pengohet ta bëjë, i shkruhet një sevap”**, sepse nijeti i zemrës ishte t’i anojë të mirës e të largohet nga dëshirat për dynja. Ky është qëllimi i nijetit. E plotësimi i kësaj me vepra e bën atë edhe më të fortë.

As qëllim i kurbanit nuk janë gjaku e mishi, por që zemra të largohet prej dynjasë, duke vepruar në sakrifikim të pasurisë së dynjasë, për rizanë e Allahut.

Kjo cilësi arrihet me nijet të prerë, e pas kësaj, edhe nëse ndodh ndonjë pengesë, ajo nuk dëmton, sepse tek Allahu nuk shkon as mishi as gjaku, por vetëm devotshmëria (*takva*). Këtu *devotshmëri* do të thotë zemra. Resulallahu, s.a.v.s., tha: **“Ka njerëz që kanë mbetur në Medinë, e do të marrin të njëjtin shpërblim sikur ne”**, sepse zemrat i kishin bashkë përmes nijetit.

Zemrat e tyre sinqerisht e deshën të mirën, deshën të sakrifikojnë pronat dhe jetët, të vriten si shehidë duke lartësuar fjalën e Allahut, e ajo që i ndau nga kjo nuk ishin zemrat e tyre, por pengesa e arsyetuar, fizike.

Kjo është mënyra si duhet kuptuar të gjitha hadithet që i përmendëm për vlerën e nijetit, prandaj përdore këtë mënyrë ne ato hadithe, e të zbulohen fshehtësitë e tyre.

DETAJET E VEPRIMEVE NË LIDHJE ME NIJETIN

Dije se, veprimet ndahen në lloje të panumërta; punë, fjalë, lëvizje, heshtje, sjellje, thirrje, mendim, dhikr e të tjera, të gjitha këto mund të mblidhen në tri kategori kryesore: **gjynah**, **ibadet** dhe **mubah**. Le t'i shpjegojmë:

GJYNAHI

Nijeti nuk mund ta shndërrojë gjynahin në jo-gjynah. Nuk guxojmë të nxjerrim përfundim të tillë kur Resulallahu, s.a.v.s., thotë: "**Veprat janë sipas nijetit**". Xhahili mund të mendojë se me nijet mund ta kthejë gjynahin në ibadet, por kjo do të ishte sikur të mbrohet një person duke ofenduar një tjetër, të ushqehet fukaraja me ushqim të vjedhur, të ndërtohet xhami me para haram, e këto të mendohen si veprime të mira.

Krejt kjo është xhahiliet. Veprime të tilla nijeti nuk mund t'i largojë nga kategoria e padrejtësisë, armiqësisë dhe gjynahut. Tutje, dëshira për të bërë mirë me të keqen, në kundërshtim me sheriat, është e keqe shtesë.

Nëse e bën me qëllim, po del kundër shariatit, e nëse e bën prej padijes, është gjynahqar kryengritës, sepse si musliman e ka farz të kërkojë dituri dhe të largohet nga xhahilieti.

A është një veprim i mirë a i keq dihet vetëm me shariat. Si mund e keqja të bëhet e mirë? Nuk mundet. Ndoshta epshi dhe dëshira e fshehtë e ndikojnë zemrën ta pranojë këtë, dhe ia zbukurojnë, sepse kur zemra synon të fitojë dynjallëk, shejtani me to e mashtron.

Sehl et-Tusteri ka thënë: *“Xhahilieti është gjynahi më i madh në kryengritje ndaj Allahut; e kur e pyetën:*

- A ka pra diçka më të keqe se xhahilieti?; ju tha:

- Ka, më e keqe është kur nuk e di se je xhahil.

Nëse nuk di për xhahilietin e vet, dyert e dijes i ka të mbyllura. Si të mësojë xhahili që mendon se është dijedar? Ibadeti më i vlefshëm që i bëhet Allahut Teala është dituria, e kulm i diturisë është kur e di se di, siç është kulm i paditurisë kur nuk e di se nuk di. Ai që nuk di të dallojë diturinë e dobishme nga e dëmshmeja i përkushtohet mësimi të diturisë si shumica - me qëllim që të fitojë dynjallëk. E ky është thelbi i paditurisë e edhe burim i fitnes.

Dua të them se, nuk ka arsytim kur, nga padituria, synon të mirën përmes gjynahit, nëse sapo e ka pranuar islamin dhe ende nuk pati mundësi të mësojë, atëherë është i falur. Por Allahu Teala thotë:

“Nëse nuk dini, pyesni ata që dinë.” (21-Enbija: 7), e Resulallahu, s.a.v.s., ka thënë: **“Nuk është e drejtë që i padituri ta heshtë paditurinë, e as dijetari dijen.”**¹⁹

Ka nga ata që duan t'u afrohen sulltanëve duke ndërtuar xhami e medrese me pasuri haram. Janë si dijetarët e këqij që i japin dituri të dhënëve pas dëfrimit, sherrit, pamoralit e gjynahit, të cilët qëllim e kanë të flasin keq për dijetarët e vërtetë, përpiqen t'i kthejnë zemrat e njerëzve drejt vetes, për ta ngrënë pasurinë e sulltanëve, jetimëve e të varfërve, dhe për të grumbulluar dynjallëk. Kur i këtilli fiton dituri, e mbyll rrugën që çon te Allahu, bëhet përfaqësues i Dëxhhalit, fluget në dynja si qen, ndjek epshin e vet, largohet nga devotshmëria dhe shfrenimi i tij bëhet sepse që edhe të tjerë të shfrenohen. Diturinë që e fitoi ia nënshtron nefsit, e ashtu i mëson edhe të tjerët si ai, dhe e keqja vazhdon, në zinxhir.

---

¹⁹ Është përmendur në *Librin për Diturinë*.

Faj ka ai që ia mësoi këtij diturinë, duke e ditur se ky është i keq. Bëhet gjynahqar sepse dha dituri aty ku pa gjynahe - në fjalë, vepra, ushqim, veshje, banim, dhe dinte për qëllimin e keq. Ai vdes, por rruga e keqe që la pas përhapet nëpër botë, për mijëra vjet. Lum ai që, bashkë me të vdesin edhe gjynahet e tij.

Por ky injoranti mundohet të arsyetohet: *“Veprat janë sipas nijetit, e qëllimi im ishte përhapja e diturisë, pse unë fajtor nëse tjetri e përdor atë dituri për të keq? Unë qëllim kisha ta ndihmoj të mirën.”* Krenaria me dituri dhe dëshira për të qenë dikushi, e bën që t'i pëlqejë vetja, dhe shejtani e devijon. Çfarë do t'i thoshte ky mësues dikujt që ia jep shpatën, kalin e mjetet tjera një hajni, dhe thotë: *“E bëra nga xhymertllëku, nga ahlaku i mirë. Qëllimi im është që ai të luftojë në rrugën e Allahut, e nëse ai i përdor këto për hajni, ky nuk është faji im!”*

Të gjithë fakihët pajtohen se një këso ndihme është haram, ani që xhymertllëku është ahlaku që Allahu e do më së shumti, siç ka treguar i Dërguari i Tij: ***“Allahu Teala ka treqind ahlak. Kush i afrohet Atij me një prej tyre, hyn në xhennet. E ahlaku më i dashur tek Allahu është xhymertllëku.”***²⁰

---

²⁰ Përmendet në librin për dashurinë dhe afërsinë.

Pasi kështu është, si bëhet që xhymertllëku të jetë haram? Pse i xhymerti të hulumtojë gjendjen e atij që e ndihmon? Sepse nuk i jepet shpatë zullumqarit që me shpata bën zullum. Përkundrazi, i merret nga dora. E kur është zullumqar, çka ka lidhje a i dhe shpatë apo dituri? Edhe dituria është shpatë, me të luftohet shejtani dhe armiqtë e Allahut.

Por kjo *shpatë* (dituria) ndonjëherë i ndihmon dëshirës së nefsit, që është armik i Allahut. Nëse dikush karshi ahiretit preferon dynjanë dhe dëshirat e nefsit, por nuk mund t'i arrijë sepse nuk ka pozitë mes njerëzve; si mund të jetë e drejtë t'i mësojmë atij dituri që do t'ia mundësojë të përmbushë dëshirat e nefsit të vet?

Dijetarët e vjetër i kontrollonin vazhdimisht gjendjet e atyre që ju shkonin për të mësuar. Nëse ju vërenin mangësi qoftë edhe në nafile, nuk interesoheshin për ta, e nëse i shihnin se po e bëjnë të ndaluarën, i largonin nga mexhlisi, as nuk ju flisnin. E dinin se këso njerëz do ta keqpërdornin diturinë që e marrin, nuk do të veprojnë në përputhje me të, dhe do t'ju mësojnë atë edhe të tjerëve si ata. Dijetarët e vjetër kërkuan strehim tek Allahu prej dijetarit të devijuar, jo prej gjynahqarit injorant.

Një personi që merrte pjesë në mexhlinin e Imam b. Hanbeli për shumë vite, një ditë imami ia ktheu shpinën dhe nuk i fliste më. Ky pyeste për sebeb, por imami nuk i fliste, e një ditë i tregoi: *“Dëgjova se e ke suvatuar murin e shtëpisë tënde kah sokaku dhe ke shtuar në suva pak edhe nga sokaku i muslimanëve, që nuk ke të drejtë. Ti nuk je i denjë për diturinë.”*

Kështu dijetarët e vjetër ju kontrollonin gjendjet nxënësve të vet. Ata që i përshtaten shejtanit as nuk e dallojnë e as nuk e kuptojnë këtë. Nuk ka lidhje pse çallmat i kanë të mëdha, xhybet e gjera, gjuhën e gjatë, e janë të famshëm. E kam fjalën për ata që kanë dituri e cila as nuk largon nga dynjallëku e as nuk i afron ahiretit. Ata me diturinë e tyre i mësojnë njerëzit si të fitojnë dynjallëk dhe si të sigurojnë epërsi ndaj të tjerëve.

Pra, nga tri kategoritë e përmendura: *gjynah, ibadet* dhe *mubah*, hadithi: ***“Veprat janë sipas nijetit”***, nuk vlen për gjynahet. Sepse me nijet të keq, ibadeti kthehet në gjynah. Mubahi mund të kthehet ose në ibadet ose gjynah, varësisht nijetit, por gjynahi, nuk mund të kthehet kurrë në ibadet, e as në mubah. Po, në këtë ka rol edhe nijeti. Pra, kur nijetit i shtohen qëllime të këqija, i shtohet e shëmtuara, atëherë edhe gjynahet shtohen Këtë e shpjeguar në librin *Teube*.

IBADETI

Vlefshmëria e ibadetit varet nga nijeti, e ibadeti është i vlefshëm vetëm kur nijeti është ibadet Allahut, e askujt tjetër. Nëse personi me ibadet ka për qëllim dyfytërsinë, ibadeti i kthehet në gjynah. E me nijet të mirë, shtohet fazileti, sepse në një ibadet mund të bëhet nijet për më shumë vepra të mira, dhe për secilin prej tyre shkruhet një sevap, sepse secili nijet është një vepër e mirë në vete. Nga hadithi dihet se, për çdo vepër të mirë ka dhjetëfish shpërblim. Për shembull, qëndrimi në xhami është ibadet, e brenda saj mund të bëhet nijet edhe për shumë vepra tjera të mira, dhe kështu ibadeti i tij bëhet ibadet i të devotshmëve dhe arrin në gradën *mukarrebun*. Ja disa nijete në xhami:

Së pari, xhamia është *shtëpi e Allahut* dhe kush hyn në xhami është vizitor i Allahut Teala dhe synon ta marrë shpërblimin e premtuar, për të cilin na ka treguar i Dërguari i Tij, që ka thënë: ***“Personi që rri në xhami është duke e vizituar Allahun. Ai që vizitohet (Allahu), e shpërblen vizitorin.”***²¹

---

²¹ Ibn Hibban nga Selmani, e është përmendur te libri për namazin.

Së dyti është nijeti për të pritur namazin tjetër pas namazit që ka falur. Ky është një nga kuptimet e fjalëve të Allahut: **“...rrini të përgatitur”** (3-Ali Imran: 200).

Tre është nijeti për një lloj *itikafi* duke mos lëvizur duart, këmbët, sytë dhe veshët, sepse *itikafi* në xhami nënkupton largimin e gjymtyrëve nga dëshirat e tyre, e kjo llogaritet si agjërim dhe largim nga dynjallëku. Resulallahu s.a.v.s., ka thënë: **“Të vetmuarit nga ummeti im qëndrojnë në xhami.”**

Katër është nijeti që, duke qëndruar në xhami të largohet nga punët e dynjasë, të mendojë për ahiretin dhe t’i afrohet Allahut Teala.

Pesë është nijeti për të lexuar ose dëgjuar Kur’an, dhe ta kujtojë Allahun. Edhe është thënë: **“Ai që shkon herët në xhami për ta përmendur Allahun ose ta kujtojë Allahun, është sikur të ketë bërë xhihad në rrugë të Allahut.”**²²

---

²² Thuhet se këtë e ka thënë Ka'bu'l-Ahbar. Ka transmetime të bazuara në burime të besueshme për faziletin e qëndrimit në xhami.

Gjashtë është nijeti për të korigjuar ata që bëjnë gabime në ibadet sa janë në xhami, sepse ka shumë të padijshëm që vijnë në xhami për ibadet. Me korigjimin e gabimeve të tyre ky fiton sevap.

Shtatë është nijeti për t'u vëllazëruar me dikë në rrugën e Allahut.

Dhe tetë, nijeti për të braktisë gjynahet në xhami, duke u turpëruar nga Allahu. Sepse në xhami edhe duhet të turpërohet nga Allahu për çdo sjellje të paedukuar.

Alia r.a., i tha Hasanit r.a.: *“Atij që shkon rregullisht në xhami Allahu i jep një prej këtyre: ose fiton një vëllazëri të mirë për Allahun, ose i zbret një rahmet i veçantë, ose mëson një dituri të fshehtë, ose fiton ahlak që e çon në mirësi dhe e largon nga e keqja, ose nga turpi braktis gjynahet.”*

Pra, kjo është mënyra për të shumëfishuar nijetin në një ibadet. Kështu mund të mendohet edhe për ibadetet tjera, e edhe për mubah. Secili ibadet mund të ketë shumë nijete. Nijeti i besimtarit shumëfishohet në raport me ibadetin e tij. Në saje të shumë nijeteve të mira, pastrohen veprat dhe shtohen shpërblimet.

MUBAH

Edhe në mubah ka mundësi për një a më shumë nijete. Në saje të tyre nijeteve, veprimi mubah mund të bëhet një nga ibadetet më të mira që na afron Allahut dhe sebeb për ngritje të gradës. Dëmtohet ai që është i pavëmendshëm për këto nijete, që nuk interesohet për veprime mubah, që e harxhon kohën e vet si qentë e rrugëve. Nuk duhet të nënvlerësohen gabimet, sepse në Ditën e Gjykimit do të pyetet: "*Pse e bëre këtë?*", "*Ku e harxhove kohën?*" Kjo është mubah që kthehet në ibadet me nijet dhe nuk përmban asnjë të keqe. Resulallahu s.a.v.s., ka thënë:

"Për hallall, llogaria, për haram, dënimi."²³

"Në Ditën e Gjykimit robi do të jetë përgjegjës për çdo veprim që ka bërë. Edhe për lyerjen e qerpikëve, edhe për shkërmoqjen e papastërtisë (nga rroba) me gishta, edhe për prekjen e rrobave të tjetrit."

"Kush parfumohet për Allahun, në Ditën e Gjykimit do të ketë aromë më të këndshme se misku. E kush parfumohet për qëllim tjetër, në ditën e Gjykimit i vije erë më e rëndë se e cofëtinës."²⁴

---

²³ Është përmendur më parë.

²⁴ I përmendur më lartë.

Parfumosja është mubah, por edhe për këtë kërkohet nijeti. Nëse ti thua se natyra e njeriut e pëlqen erën e këndshme, prandaj si të bëhet pëlqimi i njeriut nijet për Allahun; dije se: Kushdo që parfumohet vetëm për erë të këndshme, kjo lejohet. Por nëse parfumohet për t'u lavdëruar, për t'u dukur i pasur, që të thonë se ka aromë të mirë, për të tërhequr femrat e huaja - këto janë gjynah. Pra, nëse parfumohet për këto qëllime të këqija, ai në Ditën e Gjykimit vjen me erë të cofëtinës. Ndërsa parfumimi vetëm për të bartë aromë të këndshme nuk është gjynah, por llogari do të japë. Nëse llogaria e tij del keq, e pret dënimi.

Nëse nga mubahu nuk përfiton dynjallëk, në ahiret nuk dënohet për të. E nëse po, grada e tij në ahiret ulet aq sa ky ka përfituar dynjallëk nga ai mubah. Të hiqet dorë nga ajo që nuk zhduket për të marrë diçka që zhduket, është gabim.

E nijete të mira të parfumimit janë: në ditën e xhumasë, që është sunnet, me nijet që me aromë të këndshme të tregojë respekt për shtëpinë e Allahut, ose që me erë të keqe të mos shqetësojë të tjerët aty, e edhe të parandalojë përgojimin e tyre që mund të thonë: *“Këtij po i vjen erë e keqe”*.

Kush mund ta parandalojë përgojimin, por e lejon, bëhet ortak në atë përgojim. Ndërsa poeti e qëndisi:

*“Kur ti largohesh nga një shoqëri,
E të mbajnë afër ata patën mundësi,
Nuk je ti, jo, duke shkuar;
Ata prej teje tashmë qenkan larguar.”*

E me një ajet thuhet:

“Mos i shani idhujt që ata i adhurojnë në vend të Allahut, në mënyrë që ata të mos e shajnë Allahun armiqësisht nga padija.” (6-Enam: 108), që tregon se sebepi i të keqes është edhe vet i keq.

Ndonjëherë, duke u parfumuar, personi bën nijet të përforcojë zgjuarsinë dhe të kuptojë çështjet e fesë. Imam Shafi ka thënë: *“Ai që bartë aromë të këndshme, i shtohet zgjuarsia.”*

Këto dhe nijete të ngjashme nuk gjenden në zemrat e atyre që kërkojnë vetëm dynjallëk, që nuk mendojnë për ahiret, e nëse ju kujtohet, nuk i kushtojnë vëmendje. Në zemrat e njerëzve të tillë është vetëm pëshpëritja e nefsit të tyre, e aty nuk ka nijet.

Mubahe ka shumë dhe nuk mund të numërohen e t'ju kuptohen nijetet të gjithave. Me shembujt që i dhamë duhet krahasuar edhe rastet tjera. Prandaj një arif nga selefët ka thënë: *“Unë shoh nijet të mirë në gjithçka që bëj; kur ha, kur pi, kur fle, bile edhe kur shkoj në tualet.”* Me të gjitha këto mund të synohet rizaja e Allahut, sepse gjithçka që bëhet sepër për mirëmbajtjen e trupit dhe që zemra të arrij qetësinë, ndihmon në fe.

Personi që e bën nijet që me ushqim të forcohet për ibadet e me martesë ta mbrojë besimin, ta rehatojë veten dhe bashkëshorten, të ketë fëmijë e ta edukojë për t'i bërë ibadet Allahut, dhe për të shtuar ummetin Muhammed; ai edhe me ngrënie edhe me martesë i bën ibadet Allahut.

E ajo që njeriu e dëshiron më së shumti nga kjo botë janë pikërisht ushqimi dhe marrëdhëniet intime. Nuk është e ndaluar për atë që kërkon ahiretin që të bëjë nijet për të mirat nga këto; bile duhet ta zbukurojë nijetin në ushqim dhe marrëdhënie intime.

Pra, gjithmonë të ketë nijet të mirë. Kur humb pasuri, le të thotë: *“Qoftë sadaka për Allahun”*, e kur e përgojnë, me nijetin të mos përgjigjet, le të thotë: *“M'i morën gjynahet e m'i dhanë sevapet”*.

Në një lajm thuhet: ***“Në Ditën e Gjykimit robi do të japë llogari, e për shkak që veprimi i është përzier me bela, veprat i bëhen të pavlefshme, e ai e meriton xhehenemin. Më pas i paraqiten vepra me të cilat e meriton xhennetin, e ai habitet:***

- O Allah, por unë nuk bëra asnjë nga këto!, e i thuhet:

- Këto janë veprat e atyre që të përgojuan e të bënë zullum.

E në një lajm tjetër: ***“Në Ditën e Gjykimit Robi vjen me sevape sa malet. Po të mbeteshin ato sevape te ai, do të hynte në xhennet, por vijnë ata që ky ju bëri zullum, i lëndoi a i mallkoi. Të gjithëve ju jepet nga sevapet e tija aq sa ata meritojnë. Dikur melaiket thonë:***

- Këtij i mbaruan sevapet, por jo edhe borxhet!”; e Allahu Teala thotë:

- Kujt i ka hyrë në hak, gjynahet e tyre ia ngarkoni këtij, e hidheni në xhehenem.”

Pra mos nënvlerëso as edhe një grimcë të veprimeve tua, përndryshe nuk mund të mbrohesh nga e keqja e tyre. Mos i le përgjigjet në këto për Ditën e Gjykimit. Allahu Teala di çdo gjë që njeriu bën, çdo fjalë që i del nga goja, shkruhet.

Një nga *selefi-salihin* ka treguar: “*Shkrova një letër, e desha ta thajë me dheun nga muri i komshisë, por isha si në mëdyshje. Dikur thashë me vete:*

- *Pse jo, çfarë vlere ka dheu?; dhe e thava letrën me ata dhe. E atëherë më erdhi një zë nga gajbi:*

- ***Ai që sot nuk i jep vlerë dheut, do ta kuptojë nesër, në llogarinë e vështirë, se çfarë vlere ka ai dhe!***”

Një person e fali namazin e sabahut me Imam Sevrinë. E kur kaloi errësira dhe u bë dritë, e vërejti që Sevri kishte veshur xhyben mbrapsht. Ky deshi t’ia kthejë mbarë, por Sevri nuk pranoi, e tha: “*E veshashtu për rizanë e Allahut, e nuk e rrotulloj tash për rizanë e njerëzve!*”

Hasan Basri ka treguar: “*Në Ditën e Gjykimit, njëri do ta kapë një person për jakë e do t’i thotë:*

- *Ma jep hakun tim!; e ky thotë:*

- *Unë as nuk të njoh!, e ai tjetri i thotë:*

- *Si nuk më njeh! Më more një tullë nga muri; e një tjetër i thotë: “Më hoqe një fije nga rrobat...”; dhe llogaria shkon deri në detaje edhe më të vogla se kaq.*

Këto dhe lajme të ngjashme i tronditin zemrat e atyre që i frikësohen Allahut.

Nëse nuk mashtrohesh nga nefsi yt dhe je i vendosur, hulumto tani veten tënde dhe bëji llogarinë vetes, para ditës kur do të bëhet hulumtim i secilës vepër tënde; kontrollo gjendjet tua dhe mos bëj as edhe një hap pa e menduar. Dije pse vepron dhe pse nuk vepron. Llogarit çfarë ke fituar në dynja dhe çfarë ke humbur nga ahireti, e hulumto edhe se bopin pse po e preferon dynjanë mbi ahiretin. Nëse veprimi dhe mosveprimi yt mbështeten në parime të fesë - vazhdo, në të kundërtën braktisi ato.

Duhet të kesh nijet të qartë, si për veprim, ashtu edhe për mos-veprim. Mos lejo që ndonjë dëshirë e fshehtë e jotja të shtyjë në vendimin për to. Mos u mashtro nga pamja e jashtme. Për cilin do veprim që do ta bësh apo do ta braktisësh, hulumto të gjitha anët e saj të fshehura, çfarë të shtynë në të. Bile kontrollo edhe gjendjen tënde në xhymertllëk.

Zakaria a.s., ishte tepër i xhymertë dhe hante vetëm çka fitonte me djersën e vet, e një herë punoi si punëtor me pagesë në ndërtimin e një muri. Erdhi koha e ushqimit, i dhanë bukë, e sa po hante erdhi dikush, por Zakaria a.s., nuk i ftoi ta hanë bashkë. Ata u habitën, sepse e njihnin xhymertllëkun e tij, e kur përfundoi, Zakaria a.s., ju tha:

“Unë këtu punoj me mëditje. Më dhanë edhe ushqim vetëm që ta bëja mirë punën. Sikur ta hanim këtë bukë bashkë, nuk do të mjaftonte as për juve, as për mua, dhe unë nuk do të mund të punoja sa duhet, e do t’i hyja në hak zotërisë. Prandaj nuk ju ftova.”

Pra kështu, me nurin e dhënë nga Allahu, ai që ka largpamësi (*basiret*) ju kushton rëndësi anëve të fshehura të veprimeve të veta. Nëse ftesa për të ngrënë është fazilet, farz është që njerëzit të punojnë siç duhet punën për të cilën paguhen. Dobësia në punë është mangësi në farz, ndërsa mos-ftesa për të ngrënë është mangësi në fazilet. E në krahasim me farzin, fazileti nuk ka rëndësi.

Një nga *selefi-salihin* e vizitoi Sufjan Sevrin dhe e gjeti duke ngrënë. Sevri nuk i foli derisa përfundoi dhe pastroi sahanin. Pas kësaj i tha: *“Po të mos e kisha marrë ushqimin hua, do të kisha ftuar të hamë bashkë.”*

Sufjan Sevri ka thënë: *“Nëse një person fton dikë të hanë bashkë e këndeje shpreson se ai nuk e pranon ftesën, mirëpo i ftuari pranon, dhe hanë bashkë, atëherë ftuesi ka dy gjynahë, e nëse nuk hanë, ka një gjynah”*. Njëri gjynah është dyfytërsia, dhe tjetri është tallja duke e ftuar.

Pra, njeriu kështu duhet ta kontrollojë veten, dhe në të gjitha veprimet e tij le t'i bëjë hapat me nijet të qartë, edhe përpara, edhe prapa. Nëse nuk ka nijet në zemër, le të ndalet, sepse nijeti është jashtë vullnetit.

NIJETI ËSHTË JASHTË VULLNETIT

Tani, i padituri i mendon këshillat tona për nijetin dhe shtimin e nijetit, si edhe hadithin se ***veprat janë sipas nijetit***, dhe sipas kësaj, kur lexon, i mëson të tjerët, bën tregti ose ushqehet, thotë: “*Këto e kam nijet t'i bëj për rizanë e Allahut*”, dhe këtë e llogarit si nijet. Sa keq, këto janë vetëm fjalë të nefsit të tij, mendime të nefsit, shëtitje nga një mendim në tjetrin. Nijeti është diçka tjetër. Është prirja dhe drejtimi i zembrës drejt diçkaje që zemra e kupton se është e dobishme për të, tani ose në të ardhmen.

Zaten, nuk është e mundur të arrihet asgjë me vullnet të thatë, pa prirjen e zembrës. Një vullnet i tillë është si një i ngopur të thotë: “*Unë po vendosi të kem oreks për ushqim dhe po e bëj nijet të prirem për të ngrënë*”, ose për dikë që aspak nuk e do të thotë: “*E bëra nijet ta dua këtë person*”, e aso nijeti është i pamundur.

Bile nuk është e mundur as të drejtohet zemra andej, as të lidhet për të. Kjo mundësohet vetëm kur janë sebepe gati. Këto sebepe ndonjëherë mund të sigurohen nga personi, e ndonjëherë jo. Ndërsa nefsi vepron përshtatshëm asaj që e dëshiron.

Përderisa njeriu nuk beson se realizimi i qëllimit të tij varet nga veprimi i tij, ai nuk e drejton vullnetin e vet kah ai veprim. Por, një besim të tillë nuk mund ta posedojë vazhdimisht, Për një besim të tillë, zemra duhet të jetë bosh. Nëse zemra është e zënë me diçka që ajo e sheh më të rëndësishme se ky qëllim, ajo nuk interesohet për këtë qëllim. Edhe synimet edhe pengesat kanë plot sebepe. Dëshirat shumohen dhe ndryshojnë sipas gjendjeve dhe veprimeve të personit. Për shembull, dikush që e mbizotëron epshi, e vetmja që mund të mendojë është të martohet e të ketë marrëdhënie seksuale. Atij nuk i vijnë në mendje as dynjallëku, as feja e as fëmija. Sepse nijeti është përshtatje ngacmimit të brendshëm, e ky nuk ka ngacmues tjetër përveç epshit. Ajo që e shtyn personin të martohet është epshi i tij. E në atë gjendje, si mund të bëjë nijet për fëmijë? Si mund të ketë nijet të martohet, nëse nuk e di se është fazilet ta ndjekë sunnetin e Muhammedit a.s.?

Për ta bërë vërtetë nijet për martesë në zemrën e tij duhet të mbizotërojë sunneti, jo epshi; nijeti me gjuhë mbetet vetëm fjalë, dhe nuk llogaritet si nijet. Nijeti i vërtetë në këtë çështje është i mundur duke forcuar fillimisht besimin në Sheriat dhe duke e njohur faziletin e shtimit të ummetit të Muhammedit a.s., me çka nga zemra largohen mendime të tilla si barra e ushqimit të fëmijës, telashet, e mendime të ngjashme.

Kur vepron kështu, në zemër zakonisht lind edhe dëshira për të pasur fëmijë dhe përfituar sevap, dhe me këso kuptimi synon të martohet. Nëse me këtë dëshirë të lindur në zemër, e bën nijet që të martohet edhe që me atë veprim të pasojë sunnetin e Resulallahut, s.a.v.s., atëherë ai mund ta fitojë edhe faziletin e martesës. Përndryshe, kur heziton në këto, nijeti që e shpreh me gjuhë llogaritet vetëm si shprehje dëshirash. Një xhemat nga *selefi-salihin* braktisën edhe disa prej ibadeteve nafile, dhe treguan: *“I braktisëm sepse në zemër nuk na lindi nijeti për to.”*

Bile, ibn Sirin nuk e fali namazin e xhenazes së Hasan Basrisë, dhe tha: *“Në zemër nuk më lindi nijeti për këtë.”*

E një ditë, një nga *selefi-salihin* deshi të krehë flokët dhe mjekrën, dhe i kërkoi gruas t'ia sjellë krehrin.

- *A dëshiron edhe pasqyrën?*, e pyeti ajo, e ky heshti një kohë, pastaj tha:

- *Po, edhe pasqyrën.* Ajo e pyeti për heshtjen, e ky tha:

- *Për krehrin e pata nijetin në zemër, e për pasqyrën jo, dhe prita që Allahu të ma krijojë në zemër edhe nijetin për pasqyrën.*

Ndërsa kur vdiq Hammad b. Sulejman, alim i njohur i Kufe-s, e pyetën Sufjan es-Sevrinë a do të jetë në varrimin e tij, e ju tha: *“Nëse më lind nijet në zemër, po.”*

Kështu vepronte secili prej tyre. Kur i pyesnin a do ta bëjnë ndonjë veprim të mirë, përgjigjeshin: *“Nëse Allahu më dhuron nijet për të, do ta bëj.”*

Dikush i kërkoi Davudit të bëjë dua për të, e i tha:

- *Sapo të kem nijet, do të bëj.*

Tavus refuzonte të fliste pa pasur nijet. Kur i kërkonin të flasë, nuk fliste, por niste të flasë edhe pa i kërkuar. Kur e pyetën për këtë, ju tha: *“A dëshironi t’ju flas pa nijet? Kur më vjen nijeti, flas.*

Sipas tregimit, kur Davud b. Muxhbir përfundoi veprën *'Kitabul-akl,'* erdhi Ahmed b. Hanbel kërkoi ta shohë librin, shikoi një faqe, e ia ktheu. Davudi e pyeti:

- *Çka ndodhi?, e Ahmed i tha:*

- *Pashë transmetues që nuk ju besohet;* e Davudi tha:

- *Nuk e shkrova me qëllim të transmetuesit. Shikoje pak si unë, nga përmbajtja. Unë përfitova. Ahmed i mori prapë librin, qëndroi gjatë me të, e dikur i tha:*

- *Allahu të shpërbleftë për hizmetin. Vërtetë pata shumë dobi prej saj. Pra, edhe kuptimi nga leximi ndryshon, sipas nijetit.*

Dikush nga *selefi-salihin* kishte thënë: *"Ka një muaj që pres nijet për të vizituar një të sëmurë, por në zemër ende nuk më erdhi nijeti i duhur"*.

Isa b. Kesir tregon: *"Dolëm një ditë për shëtitje me Mejmun b. Mihran, e kur arritëm në mbrëmje para dyerve të shtëpisë së tij unë u nisa të largohem, e djali i tij e pyeti:*

- *A nuk do ta ftosh Isanë për darkë?, e Mejmuni tha:*

- *Nuk kisha nijet për këtë.*

Kjo është kështu sepse nijeti varet nga mendimi; kur ndryshon mendimi, ndryshon edhe nijeti.

Të parët konsideronin se nuk duhet vepruar asgjë pa nijet, sepse e dinin se nijeti është thelbi i secilit veprim, dhe e dinin se veprimi pa nijet të sigurtë është vetëm dyfytirësi e mundim.

Ata e dinin se një vepër e tillë nuk do të shkaktonte afërsi shpirtërore me Allahun Teala, përkundrazi, fton urrejtjen e Tij. E dinin gjithashtu se nijet nuk është vetëm të thuash *"e bëra nijet"* ose *"e kam nijet këtë-e-atë"* me gjuhë, por që nijeti lind në zemër, me mëshirën e Allahut, dhe robi vepron. Ata e dinin se kjo është e mundur në disa raste, dhe në raste tjera jo.

Po, në zemrën ku mbizotërojnë çështjet e fesë, nijeti për të bërë mirë zakonisht vjen më kollaj, sepse një aso zemre anon kah esenca e mirësisë, prandaj i hulumton edhe detajet e veprimeve të mira. E në zemrën e prirë kah dynjaja, një nijet i tillë nuk vjen edhe aq kollaj. Bile, në aso zemre vështirë vjen edhe nijeti për farz. Zgjidhje urgjente për të është ta përkujtojë xhehenemin, që nefsi t'i frikësohet, ose t'i kujtojë të mirat e xhennetit, që nefsi t'i dëshirojë. Nga kjo shpesh në zemrën e njeriut edhe lind një dëshirë e dobët. Sevapi i tij është në raport me dëshirën dhe nijetin e tij.

Sa për ibadetin vetëm e vetëm për madhërim dhe nderim të Allahut, pa menduar shpërblimin apo ndëshkimin, ky është nijeti më i vlefshëm dhe më i lartësuar, dhe një nijet i tillë është gati i pamundur për ata që e dëshirojnë dynjanë. Pak ka në tokë që e kuptojnë një nijet të tillë, e edhe më pak që kanë këso nijeti.

Nijetet e njerëzve në ibadete dallojnë; disa bëjnë ibadet duke iu frikësuar xhehenemit, e të tjerë duke shpresuar xhennetin. Këto janë ibadete që bëhen me nijet vetëm pse janë urdhër nga Allahu, e ani që janë në gradë të ulët, nijeti për to është i drejtë, sepse priren kah ato që janë premtuar në ahiret, edhe pse aso gjëra ekzistojnë edhe në dynja.

Në dynja, njeriun më së shumti në veprim e nxisin stomaku dhe epshi, e vendi ku dëshirat e kësaj do të përmbushen plotësisht është xhenneti. Kjo po nënkupton se ai që vepron për xhennet është duke vepruar për stomakun dhe epshin e vet, e ky është veprim i keq. Ai është në gradën e naivit, ani që me këtë veprim edhe e arrin qëllimin e vet, dhe numri më i madh i banorëve të xhennetit edhe do të jenë të tillë.

Për dallim prej tyre, ibadeti i të mençurit vjen nga dashuria e tij për Allahun Teala dhe për Bukurinë e Allahut, nga dëshira e tij për ta përmend Allahun, për ta kujtuar Allahun; ai nuk bën ibadet për askënd dhe asgjë tjetër përveç Allahut, e edhe ibadetet tjera që i bën më pas, i bën për ta përforcuar këtë qëllim të tij. Grada e tij është shumë më e lartë se grada e atij që mendon vetëm për ushqim dhe kënaqësi trupore, sepse ky qëllimin nuk e ka te dëshirat e shpirtore; ai kur bën ibadet, në mbrëmje e mëngjes, vazhdimisht kërkon vetëm rizanë e Allahut. E njerëzit do të marrin shpërblim sipas njetit. Pa dyshim se të këtillët do të kënaqen duke shikuar bukurinë e Allahut, dhe do të çuditen me ata që vetëm hanë e pinë, e argëtohen me hyritë, sikur ai që gjen kënaqësi duke shikuar vashën sy-lajthi e çuditet me shokun që shikon figura prej balte. Bile ky dallim është edhe më i madh, sepse bukuria e Allahut nuk ka krahasim. E ata që preferojnë dëshirat e shpirtore mbi bukurinë e Allahut janë edhe më keq se insekti i plehut që merret me pleh, kënaqet në të, e nuk i vlerëson fytyrat e bukura. Ai as nuk di për fytyrë të bukur, që t'i drejtohet asaj. Njëjtë kështu, shumë zemra janë të privuar nga të menduarit për bukurinë e Allahut. Po të kishte mendje ky insekt, do të ishte i preokupuar me bukuri, jo me pleh.

Po të kishin mendje edhe këta njerëz, do t'i drejtoheshin Allahut, e jo ushqimit dhe hyrive. Por, janë të kënaqur me atë që kanë, e edhe për këtë janë krijuar.

Ahmed b. Hadrevejh e pa në ëndërr Allahun, e Allahu Teala i tha: **“Të gjithë njerëzit po më kërkojnë xhennetin, përpos Ebu Zejd; ai po më kërkon Mua”**; e tregohet se edhe Ebu Zejd e pa në ëndërr Allahun Teala, dhe e pyeti:

- *O Rabbi im, si të vij tek Ti?*; e Allahu Teala i tha:
- **Lëre veten dhe eja.**

Njëri e pa Shibli në ëndërr pas vdekjes së tij, dhe e pyeti se si veproi Allahu Teala me të, e Shibili i tha:

- *Nuk më kërkoi llogari për fjalët e mia, përpos për një herë kur pata thënë: “Nuk ka humbje më të madhe se humbja e xhennetit!”*, e Allahu Teala më tha: **“Nuk ka humbje më të madhe se humbja e takimit me Mua!**

Duam ta tregojmë se gradat e nijeteve ndryshojnë, e kur një nijet zë vend në zemër, nuk është e lehtë të kalohet tek tjetri. Për ta kuptuar këtë hakikat nevojiten edhe aso veprime që fakihët i refuzojnë, sepse vlerësojnë sipas të jashtmes.

Ne pohojmë se atij që i lajmërohet nijeti për veprim mubah, e nuk i lajmërohet nijet për veprim të lavdëruar, më mirë e ka ta bëjë veprimin mubah për të cilin ka nijet, dhe vlera e veprimit të lavdëruar kalon te ky. Ndërsa vlera e veprimit të lavdëruar pa pasur nijet nuk i kalon këtij, sepse - *veprat vlerësohen sipas nijetit*.

Kjo është si falja, sepse falja ka vlerë më të lartë sa hakmarrja, por ndonjëherë lind nijeti për hakmarrje e për falje jo, e atëherë hakmarrja ka më shumë vlerë. Ose për shembull, dikujt nuk i lind nijeti për të bërë ibadet tani, e për ta bërë më vonë ibadetin si duhet, ky më me vlerë e ka të hajë e të pijë, të pushojë e forcohet. Për të, ky pushim është më i pranueshëm se ibadeti nafile për të cilin nuk ka nijet. Bile, nëse është lodhur për shkak se e ka zgjatur shumë në një ibadet nafile, i ka humb forca e i është dobësuar vullneti; dhe ai e di se me pak argëtim i kthehen forca dhe vullneti për ibadet; atëherë atë argëtim e ka më të vlefshëm se sa të bëj ibadet nafile.

Alia, r.a., ka thënë: *“Herë pas here pushoje zemrën, se kur mërzitet, verbërohet”*, e Ebu Derda r.a., ka thënë: *“Për t’u bërë gati për të vërtetën dhe drejtësinë, ndonjëherë argëtohem pak.”*

Këto hollësi i kuptojnë vetëm ata që arrijnë thelbin e diturisë. Ata që merren me lëvozhgë nuk i kuptojnë. Atë që ka temperaturë, mjeku me përvojë e shëron fillimisht me mish, përkundër temperaturës, deri sa mjeku i papërvojë e përjashton këtë mundësi, sepse nuk e di se së pari duhet të ushqehet i sëmuri, sepse është i dobët, që të ketë forcë ta përballojë ilaçin - të kundërtën e sëmundjes. Lojtari i mirë në shah sakrifikon edhe torën edhe kalin, që të arrijë fitoren, e ai që nuk di e përqeshë një këso lëvizje. Luftëtari me përvojë ndonjëherë ikë nga armiku, me qëllimin që armiku ta ndjekë, e ky ta zë në një vend më të përshtatshëm, e ta vrasë.

Kështu është edhe me udhëtimin në rrugën e Allahut. Kjo rrugë është shërim i zemrës dhe luftë kundër shejtanit. E kujt i çelet syri i zemrës, ai i sheh edhe hollësitë të cilat të tjerët nuk mund t'i shohin. Prandaj, nuk është e drejtë që muridi të kundërshtojë diçka që sheh te shejhu i vet, e as nxënësi të kundërshtojë mësuesin. Përkundrazi, duhet të jetë i matur, ta pranojë se nuk e kupton gjendjen e shejhut ose mësuesit, deri sa ta arrijë gradën e tyre e t'i zbulohen edhe këtij fshehtësitë e atyre veprimeve.

Hidajeti vjen nga Allahu.

Kapitulli i dytë

IHLAS

FAZILETI I IHLASIT

Ajete:

“...ata nuk ishin të urdhëruar me tjetër, pos që ta adhuronin Allahun me një adhurim të singertë ndaj Tij...” 98-Bejine: 5

“Vetëm Allahut i takon adhurimi i pastër.”

39-Zumer: 3

“Përveç atyre që u penduan, u përmirësuan, iu përmbajtën Allahut (mësimeve të Tij) dhe praktikojnë singërisht fenë e tyre për Allahun. Të tillët do të jenë bashkë me besimtarët.” 4-Nisa: 146

“Kush shpreson takimin me Rabbin e vet, le të bëjë vepra të mira dhe të mos i shoqërojë askënd në ibadet Rabbit të vet!” (18-Kehf: 110). Ky ajet ka zbritur për personin që i pëlqen të lavdërohet nga njerëzit për veprat që i ka bërë për Allahun.

Ndërsa Resulallahu s.a.v.s., ka thënë: ***“Janë tri gjëra që nuk duhet pasur zili; (e njëra prej tyre është) zemra e besimtarit që vepron me nijet të pastër për rizanë e Allahut.”***²⁵

Mus’ab b. Sa’d ka treguar: ***“Babai im e konsideronte veten më të lartë se disa nga as’habët, e një ditë, Resulallahu s.a.v.s., i tha: “Ndihma e Allahut për këtë ummet është në saje të duasë, ihlasit dhe ibadetit të dobët.”***²⁶

Resulallahu s.a.v.s., ka thënë: ***“Allahu Teala thotë: - Ihlasi është një (sekret) nga sekretet e Mia që Unë e vendosi në zemrën e robit Tim të dashur.”***²⁷

Alia r.a., ka thënë: ***“Mos u brengosni pse veprimi është pak; mendoni për pranimin e tij. Sepse Resulallahu s.a.v.s., i tha Muadh b. Xhebelit: “Veprimi yt le të jetë halis; edhe nëse është pak, të mjafton.”***²⁸

---

²⁵ Tirmidhi nga Numan b. Beshir

²⁶ Nesai

²⁷ Ebu Kasim Kurejshi, nga Alia, r.a..

²⁸ Ebu Mansur Dejlemi në ***‘Musned-i Firdevs’*** nga Muadhi

Resulallahu, s.a.v.s., gjithashtu ka thënë: ***“Kushdo që bën ibadet me nijet halis për rizanë e Allahu katërdhjetë ditë, burimet e hikmetit rrjedhin nga zemra e tij në gjuhën e tij.”***²⁹

Resulallahu, s.a.v.s., e ka treguar edhe këtë: ***“Tre të parët që do të pyeten në Ditën e Gjykimit janë:***

I pari është personi të cilit Allahu Teala i dha dituri, e Allahu do t’i thotë:

- Çfarë bëre ti me diturinë që Unë ta dhashë?;

e ai thotë: “Natë e ditë i mësova të tjerët, për të fituar rizanë Tënde”; e Allahu Teala i thotë:

- Po gënjen! Veprime ashtu që të tjerët të thonë se ti je dijetar, dhe aq ke arrit.

Edhe melaiket thonë: “Ky person po gënjen”.

I dyti është personi të cilit Allahu i dha pasuri,

e Allahu do t’i thotë:

- Çfarë bëre ti me pasurinë që Unë ta dhashë?;

e ai thotë: “Natë e ditë ju dhurova të tjerëve, për të fituar rizanë Tënde; Allahu Teala i thotë:

- Po gënjen! Veprime ashtu që të tjerët të thonë se ti je i xhymertë, dhe aq ke arrit.

Edhe melaiket thonë: “Ky person po gënjen”.

I treti është personi që vdes në fushëbetejë. Allahu Teala do t’i thotë:

---

²⁹ Ibn Adij nga Ebu Musa

- ***Çfarë bëre ti me fuqinë që Unë ta dhashë?; e ai thotë: “Natë e ditë luftova, e u vrava, për të fituar rizanë Tënde”; e Allahu Teala i thotë:***

- ***Po gënjen! Veprime ashtu që të tjerët të thonë se ti je hero, dhe aq ke arrit.***

Edhe melaiket thonë: “Ky person po gënjen”.³⁰

Ndërsa Ebu Hurejre, i cili e ka transmetuar këtë hadith, ka treguar: *“Pastaj Resulallahu, s.a.v.s., ma vizatoi një vijë në kofshë, e më tha:*

- ***O Eba Hurejre! këta janë të parët që zjarri i xhehenemit do t’i djegë.***

E kur Muavia e dëgjoji këtë hadith, filloi të qajë, aq shumë sa menduan se do të vdesë, e kur u qetësua, i lexoi ajetet:

“Atyre që duan jetën e kësaj bote dhe bukuritë e saj, Ne do t’ua shpërblejmë krejtësisht punët e tyre dhe në të nuk do t’u lihet gjë mangët.

Këta janë ata për të cilët në botën tjetër nuk do të ketë kurrigjë, përveç zjarrit. Do t’u shembet çdo gjë që kanë bërë në këtë jetë dhe do t’u zhvlerësohet ajo që kanë punuar.” (11-Hud: 15-16), dhe tha: *“Allahu Teala na ka treguar të vërtetën.”*

---

³⁰ Është përmendur më parë.

Në israiliate gjendet edhe transmetimi për një të devotshëm që i kishte bërë ibadet Allahut për një kohë të gjatë, e një ditë i erdh dikush e i tregoi se njerëzit në filan vend po adhurojnë një pemë, e jo Allahun, e ky u zemërua shumë, mori sëpatën dhe u nis ta prerë atë pemë. Iblisi i doli përpara në formë të një plaku, e i tha:

- *Kah je nisur kështu, Allahu të mëshiroftë?*

- *Ta pres një pemë!*, u përgjigj ai.

- *Ç'të hyn në punë ty ajo pemë!?*, pyeti Iblisi, dhe i tha:

- *U largove nga ibadeti, për diçka tjetër!*

- *Edhe kjo është ibadet i imi!*, tha ai, e Iblisi i tha:

- *Nuk të lejoj!*, e filluan të përleshën, dhe i devotshmi e rrëzoi Iblisin në tokë, e iu ul në gjoks. Iblisi i tha:

- *Më lësho të tregoj diçka!*; e ky u ngrit, e Iblisi i tha:

- *Allahu nuk të obligoi ty me këtë. Ti nuk po i lutesh asaj peme. Të tjerët nuk janë detyrë e jotja! Allahu ka peygamberë; po të donte Ai, do të dërgonte një peygamber te ata njerëz e do t'i urdhëronte ata ta presin atë pemë.* I devotshmi tha:

- *Jo, unë duhet ta pres!*, dhe vazhdoi të përleshet me Iblisin. Përsëri e rrëzoi për tokë dhe përsëri iu ul në gjoks, e Iblisi, ashtu i pa-fuqi, i tha:

- *Më lejo të propozoj diçka që është në dobi edhe për ty, edhe për mua. Ky e pyeti se për çka është fjala, e Iblisi i tha:*

- *Më lësho, pastaj të tregoj. Kur e lëshoi, Iblisi tha:*

- *Ti je i varfër. Nuk ke asgjë. Je barrë për njerëzit. A do të doje të jesh në përparësi ndaj vëllezërve, i barabartë me komshinjtë, i pavarur nga njerëzit?; e ai tha:*

- *Natyrisht që do të doja; pa e ditur se ky është Iblisi, e Iblisi i tha:*

- *Hiq dorë nga ky qëllim e kthehu në shtëpi. Unë, afër kokës tënde, çdo natë do të lë nga dy dukatë. Me to furnizo veten e familjen, e diçka ndaju edhe vëllezërve. Kjo është më me dobi për ty se ta presësh atë pemë. Prerja e saj as nuk i dëmton ata që e adhurojnë, as nuk sjell dobi për ata që nuk e adhurojnë.*

Ky i devotshmi mendoi për këtë, e në vete tha: *“Ka të drejtë. Nuk jam unë peygamber e ta kem këtë obligim, as nuk më urdhëroi Allahu, që nëse nuk e pres - të jem kryengritës. Propozimi i këtij plaku është më i dobishëm.”* I premtoi Iblisit se ashtu do të veprojë, u kthye, e ra në gjumë. Në mëngjes, te koka i gjeti dy dukatë, dhe i mori, e njëjtë edhe të nesërmen, por ditën e tretë nuk gjeti gjë, e as ditën e katërt. U zemërua, mori sërish sëpatën, e u nis. Iblisi prapë iu afrua në formë të atij plakut, dhe e pyeti:

- *Kah je nisur?, e ky tha:*

- *Po shkoj ta pres atë pemën! Iblisi i tha:*

- *Vallahi, po rren! As nuk mund ta bësh, as nuk ke si ta bësh.* Ky deshi të rrahët përsëri, por Iblisi i tha:

- *Nuk mundesh!;* dhe e rrëzoi për tokë. Tash Iblisi iu ul këtij në gjoks, e i tha:

- *Hiq dorë nga qëllimi yt, o të preva në fyt! Ky provoi të lirohet, por pa sukses, e dikur u dorëzua, e i tha:*

- *Fitove! Më lësho. Vetëm më trego si bëhet që herën e parë të munda, e tash ti më i fortë se unë?;* e Iblisi i tha:

- *Herën e parë ishe i zemëruar në emër të Allahut, dhe nijeti yt ishte ahireti, prandaj fitove ti. Kësaj here ishe i zemëruar për vete dhe për ata dy dukatë, prandaj fitova unë!"*

Ky është edhe kuptimi i ajetit:

"Përveç atyre që janë të sinqertë nga robërit e Tu!"
 (38-:83), sepse njeriu mund të mbrohet nga shejtani vetëm me ihlas. Prandaj Jakub el- Mekfuf tha: *"Muhlis është ai që fsheh veprat e veta të mira, ashtu siç i fsheh gjynahet e veta."*

Sulejman ed- Darani ka thënë: *"Lum ai që e ka bërë bile vetëm një hap (të vërtetë), me të cilin ka dashur vetëm rizanë e Allahut Teala!"*

Omer b. Hattab, r.a., i shkroi Ebu Musa el-Esh'arisë r.a.:

“Ai që ka nijet halis (të pastër), atij i mjafton Allahu Teala për punët e tij me njerëzit e tjerë.”

Njëri prej evliave i shkroi vëllait të vet:

“Bëje punën me nijet halis, e edhe pak nga ajo punë, të mjafton.”

Ejjub Sahtijani ka thënë:

“Vepra më e vështirë është Ihlasi në nijetin e veprimit.”

Mutarrif b. Abdillahi ka thënë:

“Kush ka nijet të pastër, ajo pastërti i bën hair, e kush ka nijet të përzier, ajo përzierje i bën dëm.”

Vdiq një nga *selefi-salihin*, dikush e pa në ëndërr, dhe e pyeti:

- *Cilat vepra tua i gjete atje?*, e ai tha:

- *Gjithçka që kam bërë me nijet të pastër (halis) për Allahun, e gjeta këtu, bile edhe një lëvore shege që e pata larguar nga rruga. Edhe macen që deri sa ngordhi jetoi me ne, edhe atë e pashë në tasin e veprave të mia të mira.*

Në çallmë kisha një shirit mëndafshi, dhe atë e gjeta në tasin e veprave të mia të këqija. Një gomar që kisha kishte vlerë prej njëqind dinarësh, dhe më pat ngordhur, e për këtë nuk pashë shpërblim këtu, prandaj pyeta:

- Si ndodh që ngordhja e maces është në tasin e veprave të mia të mira, e ajo e gomarit jo?, e më thanë:

*- **Gjithçka është aty ku ti e ke drejtuar! Kur të treguan se të ngordhi gomari, ti the: “Ky është mallkim i Allahut!”, prandaj e humbe shpërblimin. Po të thoshe: “Ky është caktim i Allahut”, do të merrje shpërblim edhe për të.***

E në një transmetimin tjetër ky selefi-salihin në ëndërr këtij personi i ka thënë edhe: “Një herë dhashë sadaka haptazi dhe më pëlqeu se si më shikonin njerëzit. E pashë atë sadaka këtu; nuk ishte as hair as sherr për mua.”

Kur Sufjani es-Sevri e dëgjoi këtë pjesë, tha: “Lumi ky! Nëse ajo sadaka nuk është kundër tij, atëherë është e mirë për të.”

Jahja b. Muadh, ka thënë: “Ihlasi i ndan të metat nga vepra, siç ndahet qumështi nga bajga e gjaku.”

Tregohet se një burri i pëlqente të vishet si grua e të shkojë ku mblidhen gratë. Një herë qëlloi në një mbledhi ku u vodh xhevahiri një gruaje. Urdhëruan të mbyllen dyert dhe filluan të kontrollonin gratë një nga një. Ky ishte në fund të rreshtit, dhe një grua para tij. Ky iu lut Allahut, me ihlas, dhe u pendua sinqerisht duke thënë:

- O Allah, nëse tash më shpëton nga ky turp, nuk do ta bëj më këtë! Xhevahirin e gjetën te ajo gruaja para këtij, dhe dyert u hapën.

Një dervish ka treguar: *“Isha me Ebu Ubejd Tusterinë, e ai po punonte në bahçen e tij, pak pas ikindisë, në ditën e Arefes. I erdhi një prej vëllezërve të tij abdallë dhe i pëshpëriti diçka në vesh, e Ebu Ubejd i tha: “Jo!” Ai abdalli kaloi sikur reja, dhe më humbi nga shikimi, e unë e pyeta Ebu Ubejdin:*

- Çka të tha?; e mu përgjigj:

- Më ftoi të shkoj me të në haxh.

- E pse the jo?, pyeta, e më tha:

- Sepse nuk kisha nijet të shkoj në haxh, por e kam nijetin që ta kryej këtë punë në bahçen time. U frikësova se, nëse shkoj në haxh për hatër të këtij, në punët që i bëj për rizanë e Allahut do të shtoja edhe të tjerë, e ashtu dal para zemërimit të Allahut! Kjo që po bëj këtu ka sevap sa shtatëdhjetë haxhe.”

Një tjetër dervish ka treguar: “Shkuam në një luftë detare. Dikush nxori një çantë në shitje, e unë mendova: “Po e blej. Shërbehem me të sa jam në luftë, e kur kthehem, e shes më shtrenjtë”, dhe e bleva. Atë natë pashë në ëndërr dy persona që po zbrisnin nga qielli, e njëri i thoshte tjetrit:

- Ky ka dalë në luftë për argëtim, ky për të bërë emër, e ky për Allahun.; pastaj më shikoi mua, e tha:

- Ky për tregti! Unë thashë:

- Allah! Allah! Nuk kam dalë në luftë për tregti. As nuk kam mall për tregti! Kam dalë vetëm për luftë!, e ai më tha:

- Eh, aga, mbrëmë bleve një çantë, që prej saj të përfitosh! Unë nisa të qajë, e thashë:

- Aman, mos më shënoni prej tregtarëve! Ky e shikoi atë tjetrin, dhe e pyeti:

- Çfarë mendon ti?, e ai tha:

- Shkruaje se është nisur si luftëtar, por që rrugës ka blerë një çantë me qëllim që të përfitojë, e Allahu le të vendos!”

Serijjas Sakati ka thënë: “Më të mira i ke dy reqate që i falë në vetmi, vetëm për rizanë e Allahut, se ti shkruash shtatëdhjetë a shtatëqind hadithe para njerëzve.”

Një person ka thënë: *“Në një orë ihlas ka shpëtim të përjetshëm; por ihlasi është i rrallë.”*

Thuhet se dituria është farë, veprimi është mbjellja e saj, e ihlasi është uji i saj.

E dikush ka thënë: *“Kur Allahu Teala e urren një rob, ia dhuron atij tri gjëra dhe ia ndalon tri gjëra. I jep shoqërim me të mirët, por ia ndalon të pranojë këshillat e tyre. I jep mundësi të bëjë vepra të mira, por nuk i jep ihlas në to. I jep dituri, por ia ndalon sinqeritetin (sidk).”*

Es-Susi ka thënë: *“Në veprimet e njerëzve Allahu kërkon vetëm ihlas!”*

Khunejdi el- Bagdadi ka thënë: *“Allahu ka robë të Tij të cilët mendojnë, e kur mendojnë – veprojnë, e kur veprojnë – veprojnë me ihlas. E ihlasi i çon në selamet.”*

Muhammed b. Seid el-Mervezi ka thënë: *“Krejt përmblihet në dy: çka bën Rabbi për robin dhe çka bën robi për Rabbin. Robi të jetë i kënaqur me çfarëdo që Rabbi bën, dhe me çfarëdo që robi bën le ta kërkojë vetëm kënaqësinë e Rabbit, e do ta arrijë lumturinë; në dynja dhe ahiret.”*

HAKIKATI I IHLASIT

Dije se, gjithçka mund të përzihet me diçka tjetër. Nëse diçkaje i ruhet pastërtia dhe nuk përzihet me tjetër çka, atëherë kjo quhet *halis- i pastër*, i papërzier. Edhe veprimi i pastër, i papërzier quhet *ihlas*. Ndërsa Allahu Teala thotë:

“Ne ju japim atë që kanë në barkun e tyre prej ushqimit të përpunuar dhe gjakut: qumësht të pastër dhe të shijshëm për ata që e pinë.” 16-Nahl: 66.

Pa dyshim, qumështi është i pastër dhe nuk përzihet me asgjë që del nga lopa, si gjaku a pislleku. Shirk është e kundërta e ihlasit. Ai që nuk është i pastër (*halis*), është mushrik. Edhe shirku ka grada. Shirk është besimi në më shumë se një krijues - d.m.th. të bërit ortak Allahut Teala, që është e kundërta me tevhidin e pastër. Ashtu siç ka shirk të fshehur dhe të hapur, ka edhe ihlas të fshehur dhe ihlas të hapur. Ihlasi edhe e kundërta e tij vijnë në zemër. Vendi i tyre është zemra, dhe ndodhin gjatë përcaktimit të qëllimit dhe bërjes së nijetit. Ne shpjeguam hakikatin e nijetit, dhe thamë se është përshtatje zërit që lind nga brenda. Nëse nxitësi nga brenda është vetëm një sebeb, veprimi që shfaqet nga kjo quhet *ihlas*, e papërzier nga sebepe tjera.

Për shembull, kush jep sadaka me qëllim që ta shohin të tjerët, pra vetëm për dyfytyrësi (*rija*), ai është dyfytyrësh i pastër (*halis*), e edhe ai që jep sadaka vetëm për rizanë e Allahut, është i pastër. Pra, edhe nëse nijeti është për të mirën edhe nëse është për të keqen, veprimi i bërë me nijet të pastër pa përzier asgjë tjetër quhet i pastër (*halis*). Domethënë, ose e keqe e pastër ose mirësi e pastër. Por, është bërë adet që t'i thuhet *ihlas* vetëm nijetit që vepron për rizanë e Allahut. Njëjtë edhe me shprehjen *ilhad*; prirjes në cilëndo anë, qoftë mirë apo keq, i thuhet *ilhad*, por adet është bërë të përdoret për ata që priren në mosbesim. Personi i cili është nga natyra dyfytyrësh dhe vepron me qëllim dyfytyrësi, ky person është hedh në rrezik, dhe ne nuk do të flasim për të këtu, sepse kemi folur mjaft për këtë në librin për *rija* (dyfytyrësi). Sipas asaj që thuhet, dyfytyrëshi do të thirret me katër emra në Ditën e Gjykimit: “O dyfytyrësh, o mashtrues, o mushrik, o qafir”. Ne këtu temë e kemi personin që përpiqet t'i afrohet Allahut shpirtërisht dhe do të flasim për atë çka ndërhyr në nijetin e tij. Kjo ndërhyrje është ose dyfytyrësi ose përfitim nga dynjallëku. Ashtu siç personi agjëron me nijet për t'iu afruar Allahut, ai bën nijet edhe për shëndetin e tij fizik. Ose kur liron një skllav, bën nijet për rizanë e Allahut, por bën nijet edhe të shpëtojë nga veset e këqija dhe nga barra e skllavit. Shembull është

edhe shkuarja në haxh për rizanë e Allahut, por edhe me nijet për ndryshimin e klimës, ose për të shpëtuar nga një telashe që e ka në vendlindje, ose për të ikur nga armiku, ose për t'u larguar nga familja ose nga të gjitha preokupimet. Ose shkon në luftë për të mësuar hollësitë e luftës, ose me qëllim që të mos flejë për ta ruajtur pasurinë dhe familjen, falë namazin e natës, ose për të fituar ndonjë pozitë brenda fisit të tij, ose studion për shkak se me dituri përfiton respekt, e krejt kjo me qëllim të ruajtjes së pasurisë, ose të shpëtojë nga mërzia e heshtjes, e për të shijuar kënaqësinë e të folurit, ose shkollohet dhe angazhohet me vaz, ose ju bën hyzmet dijetarëve dhe sufive për të fituar respektin e tyre dhe njerëzve të tjerë, ose për të fituar miq në këtë botë, ose zbukuron shkrimin për të shkruar Mus'hafin, ose shkon në haxh këmbë për të mos paguar transportin, ose merr abdes për t'u pastruar dhe për t'u freskuar, ose merr gusëll që të ketë erë të këndshme, ose transmeton hadith që të njihet se zinxhirin e transmetuesve e ka të mirë, ose qëndron në xhami për të mos paguar qira, ose agjëron për të shpëtuar nga përgatitja e ushqimit, ose jep sadaka për të shpëtuar nga insistimi i lypësit, ose viziton të sëmurin që edhe vet kur sëmuret të vizitohet, ose shkon në varrimin të tjerëve që të vijë në varrimin e tij, ose të njihet si person i mirë që të kujtohet me mirësi e të respektohet.

Kur fillon të bëjë ndonjë nga këto vetëm për Allahun edhe motivi i vërtetë është rizaja e Allahut, mirëpo nëse i shtohet ndonjë nga sebePET që i përmendëm ose sebepe të ngjashme, ka tejkaluar kufijtë e sinqeritetit (*ihlas*) dhe veprimi i tij nuk është më vetëm për rizanë e Allahut; në atë veprim të tij janë përzier shirk dhe ortakëri. Por, Allahu Teala thotë: **“Unë nuk pranoj ortakëri.”** Domethënë, nëse zemra qoftë pak apo shumë, anon kah ndonjë gjësend i kësaj bote dhe nëse përzien në veprim diçka nga kjo botë prej të cilës nefsi merr kënaqësi, ai veprim mjegullohet, e humb sinqeritetin, lidhet me gjëra prej të cilave nefsi merr kënaqësi dhe dalldiset në epshe. Shumë rrallë ndodh që personi të arin të ruhet nga kënaqësitë që përmendëm në ndonjë punë apo ibadet. Prandaj është thënë se ai që mund të jetë i sinqertë edhe për një moment në jetën e tij, shpëton.

Halis (i pastër) është ai që nuk ka qëllim tjetër përveç afrim Allahut. Është e qartë se nëse ibadetet bëhen vetëm në këmbim të përfitimeve që i përmendëm më lart, personi është në një situatë më të vështirë. Ne po flasim për punët dhe ibadetet që shtohen më vonë, edhe pse qëllimi ynë kryesor është afrim Allahut.

Siç e shpjegoam më lart për nijetin, këto mangësi ndodhin ose në gjendjen e pëlqimit, ose bashkëpunimit, ose ndihmës. Shkurtimisht, dëshira e nefsit është ose si sebepi për fe, ose më e fortë se ajo, ose më e dobët. Siç do ta shpjegojmë më vonë, secila prej tyre ka vlerësim veç e veç. Ihlas është ruajtja e veprimit nga të gjitha përzierjet, qoftë pak ose shumë, që të mos ketë qëllim tjetër në veprim përveç qëllimit për t'iu afruar Allahut dhe të mos ketë nxitës tjetër përveç këtij.

Kjo gjendje mund të mendohet për atë që e do vetëm Allahun dhe mendon për botën tjetër dhe në zemrën e tij nuk ka vend për dashurinë e kësaj bote, bile nuk i pëlqen as të hajë e të pijë, por pranon të hajë dhe të pijë si nevojë natyrore, nuk ka oreks për ushqim, por ha vetëm për të pasur fuqi për ibadet. Bile dëshiron që kurrë të mos jetë i uritur dhe të mos ketë telashe për ushqim. Ai nuk ha më shumë sesa ka nevojë, kërkon vetëm aq sa ka nevojë, nuk kërkon asgjë më shumë; ai nuk ka qëllim tjetër përveç Allahut. Një person i tillë vepron me sinqeritet dhe me nijet të pastër në ngrënie, pirje, bile edhe në kryerjen e nevojës dhe në të gjitha lëvizjet dhe qetësinë e tij.

Madje, edhe kur fle me qëllim që pas gjumit të bëjë më shumë ibadet, gjumi i tij llogaritet ibadet, dhe në saje të kësaj ngrihet në gradën e muhlisëve.³¹ Dera e ihlasit është e mbyllur për ata që nuk janë të tillë.

Kjo do të thotë se ilaçi i ihlasit është thyerja e dëshirave të nefsit, largimi nga lakmia e dynjallëkut dhe drejtim kah ahireti ashtu që ahireti të mbizotërojë dhe të vendoset në zemër. Pra, vetëm në saje të kësaj arrihet në ihlas. Ka shumë vepra që njeriu i bën duke u lodhur por mendon se ato bëhen me sinqeritet (*ihlas*) dhe për rizanë Allahut, por mashtrohet. Sepse ai nuk mund ta dijë dëmin eventual që përhap me atë vepër.

Një nga *selefi-salihin* ka thënë: *"Për tridhjetë vjet fala namaz me xhemat në safin e parë. Një herë u vonova, dhe gjeta një vend në safin e dytë. E fala namazin, por më vinte turp që njerëzit më panë në safin e dytë. Atëherë e kuptova se isha i lumtur që njerëzit më shohin në safin e parë dhe kjo ishte sebepi i qetësisë së zemrës sime. Nuk isha në dijeni të kësaj deri në atë moment."* Pra, kjo është një çështje aq e fshehtë dhe delikate sa mund të kuptohet vetëm me ndihmën e Allahut.

---

³¹ **Muhlis**; miqësi e çiltër; miqësor; e papërzier; safi; vërtetë; i çiltër.

Njerëzit e pavëmendshëm (gafilët) i konsiderojnë ibadetet e tilla si vepra të mira. Por, të gjitha këto janë të dëmshme në ahiret. Allahu Teala thotë:

“E prej Allahut do t'u prezantohet (lloji i dënimit), çka as nuk kanë mundur ta mendojnë.

Dhe do t'u dalin në shesh të këqijat që i kanë punuar. 39-Zumer: 47, 48

“Thuaj: A doni t'ju lajmëroj për ata që, më së shumti, humbasin nga punët e veta,

për ata, përpjekja e të cilëve ka qenë e kotë në jetën e kësaj bote, ndërkohë që mendonin se po bënin vepra të mira?” 18-Kehf: 103, 104

Ata që do të përballen më shumë me këtë fitne nga mesi i njerëzve, janë dijetarët. Sepse ajo që i shtyn shumicën e dijetarëve të kërkojnë dituri është që me të lavdërohen dhe të ndjejnë gëzim e krenari. Shejtani ua zbukuroi këtë atyre dhe ju thotë: *“Qëllimi juaj është të përhapni atë që solli Resulallahu (s.a.v.s.) dhe të madhëroni emrin e Allahut duke u dhënë këshilla njerëzve dhe sundimtarëve.”*

Dijetarët gëzohen që njerëzit u drejtohen atyre dhe mendojnë se ky gëzim është për shkak se po i ndihmojnë fesë.

Por, po të vinte një vaiz më i mirë se ai dhe xhemati t'i drejtohen atij, ata do të mërzhiteshin shumë. Nëse japin vaz për ta shpjeguar fenë, ata duhet të jenë të kënaqur me këtë, sepse Allahu Teala duke e krijuar këtë person me këto cilësi, ka bërë që ai të ndihmojë të tjerët. Por, shejtani nuk e lë rehat, dhe i thotë: *“Mërzhia jote nuk është për shkak që ai tjetri është më i lartë se ju dhe njerëzit janë larguar. Ti je mërzhitur nga humbja e sevapit të vazit; nëse njerëzit dëgjojnë vazin tënd, edhe ti fiton sevap.”*

Por, ata nuk e dinë se nënshtrimi urdhrorit të Allahut Teala do të jetë më sevap për ta. Nëse Omeri do të ishte mërzhitur për shkak se Ebu Bekri u bë halife, a do të ishte i mirëpritur? Sigurisht, që një musliman i mençur nuk do ta mirëpriste këtë. Sepse më mirë është të pranohet hakikati dhe t'i dorëzohet amaneti pronarit të saj, sesa të merret kjo detyrë mbi vete. Bile ka edhe më shumë shpërblime. Omeri nuk është mërzhitur, përkundrazi, ishte i lumtur që Ebu Bekri u bë halife.

Pra, pse dijetarët mërzhiten kur xhemati i braktis ata dhe i drejtohet një dijetarit që e konsiderojnë më të mirë?

Disa prej tyre shejtani i mashtron ende pa fituar ata përvojë, duke ju thënë se nëse do ta gjejnë dikë më kompetent se ky, ky nuk do të hezitonte t'ia dorëzojë detyrën atij, e kjo është mashtrim dhe fjalë e paditurisë. Sepse lehtë është të bëhet premtimi përpara se njeriu të përballlet me një detyrë, por kur duhet të realizohet puna, situata ndryshon dhe njeriu nuk e mban më fjalën. Të gjitha këto mund t'i dijë ai që i njeh hilet e nefsit, i njeh mashtrimet e shejtanit dhe që i ka kaluar sprovat e tyre për një kohë të gjatë. Njohja e hakikatit të ihlasit dhe veprimi me ihlas është shumë i vështirë. Sepse ihlasi është një det i thellë, në të cilin mbyten shumë njerëz.

“Iblisi tha: Beto hem në madhërinë Tënde se unë do t'i mashtroj ata të gjithë, përveç robërve të Tu të sinqertë!” 38-Sad: 82, 83.

Robi duhet t'i hulumtojë këto hollësi. Përndryshe, pa e ditur ju bashkohet atyre që pasojnë shejtanët.

FJALËT E SHEHLERËVE PËR IHLASIN

Susi ka thënë: *“Ihlas, do të thotë të mos shohësh ihlasin tënd. Sepse ai që thotë se ka ihlas, ka nevojë për ihlas.”* Këto fjalë të Susit tregojnë se veprimi duhet të pastrohet nga vetëlavdërimi. Sepse të thuash se ke ihlas dhe pastaj t'i drejtohesh ihlasit është vetëlavdërim, e kjo është gjithashtu një nga fatkeqësitë. Halis, është ai që është i shpëtuar nga të gjitha fatkeqësitë, e këtu fjala është vetëm për fatkeqësi në ihlas.

Sehl et-Tusteri ka thënë: *“Ihlasi i robit në veprim duhet të jetë vetëm për rizanë e Allahut,”* dhe ky është përshkrimi gjithëpërfshirës që shpreh plotësisht qëllimin. Ky është kuptimi i fjalës së Ibrahim b. Et’hemit: *“Ihlasi është të kesh nijet besnik ndaj Allahut.”*

Edhe kur e pyetën Sehl et-Tusterin:

- *Çka është më e vështira për nefsin?;* ai tha:
- *Është ihlasi, sepse nefsi aty nuk ka hise.*

Rujejm ka thënë: *“Ihlas në veprim do të thotë që pronari i veprimit të mos presë ndonjë shpërblim për veprat e tij, as në këtë botë e as në ahiret.”*

Kjo fjalë e Ruvejmit është shenjë se dëshira e nefsit është fatkeqësi, si në këtë botë ashtu edhe në ahiret. Bile edhe ibadeti i abidit është i mangët, nëse me atë ibadet synon kënaqësitë e xhennetit. Me veprim duhet të synohet vetëm rizaja e Allahut, e ky është ihlasi i sidikëve dhe është ihlas i përkryer. Ai që vepron me shpresën e xhennetit ose me frikën e xhehenemit, është i sinqertë. Por ky nuk është ihlas i përkryer, është një ihlas në lidhje me dëshirat e kësaj bote. I tilli kërkon kënaqësitë trupore. Por, për personin e mençur qëllimi i vërtetë duhet të jetë vetëm rizaja e Allahut. Personi vepron për një përfitim. Të mos ketë asnjë kënaqësi, është cilësi hyjnore. Për këtë arsye edhe kadi Ebu Bekir el-Bakilani ka thënë se ai që thotë: *“Unë nuk kam asnjë kënaqësi”*, e pranon kufrin e vet, sepse kjo është cilësi hyjnore, dhe kjo thënie është e drejtë. Kur personi thotë se nuk ka asnjë kënaqësi, ai për qëllim ka epshet e veta në xhennet. Ai nuk ka për qëllim kënaqësinë e marifetit dhe të shikimit të bukurisë së Allahut. Pra, kjo është kënaqësia e njerëzve të tillë. Fatkeqësisht, disa as nuk e llogarisin shikimin e bukurisë së Allahut si një kënaqësi. Ndoshta edhe i habiten kësaj. Ndërsa ata që janë të zënë me kënaqësinë e marifetit hyjnor, meditimit dhe vëzhgimit, ata i përçmojnë të gjitha kënaqësitë e tjera. Edhe veprimi i tyre është për kënaqësi, por se ata kënaqësi e kanë vetëm Rabbin e tyre, asgjë tjetër!

Ebu Osmani ka thënë: *“Ihlas është të mendosh vazhdimisht për Krijuesin e të harrosh krijesat.”* Kjo është vetëm një shenjë për dyfytërsinë e mundshme në ihlas.

Prandaj njëri ka thënë: *“Ihlas është një veprim që shejtani nuk duhet ta dijë që të mos e prishë atë, dhe as melaiKET nuk duhet ta dinë, që të mos e shkruajnë.”* E kjo është një shenjë për fshehtësinë e veprimit.

E disa të tjerë thanë: *“Ihlasi është një veprim që fshihet nga krijesat dhe i pastruar nga interesat.”* Kjo përfshin gati të gjitha qëllimet.

Edhe Muhasibi ka thënë: *“Ihlas është largimi i krijesave nga veprimi për Allahun”,* e kjo është shenjë e refuzimit të dyfytërsisë.

E ngjashme me këtë është edhe deklarata e Havvasit: *“Ai që pi sherbetin e udhëheqjes, ai nuk është më rob i pastër (halis).”*

Havaritë e pyetën Isanë a.s.:

- *Cila vepër është halis?,* e Isa a.s., tha:

- *Është vepra e bërë për rizanë e Allahut, pa pritur lavdërimin e askujt.*

Edhe kjo është një shenjë e braktisjes së dyfytërisë. Isa a.s., e tha vetëm këtë, sepse kjo është sepeli kryesor që përziën ihlasin. Edhe Xhunejdi duke përshkruar ihlasin tha: *“Ihlasi është pastrimi i veprimet nga ngatërresat.”*

Fudajl b. Ijazi ka thënë: *“Braktisja e një veprimi për shkak që njerëzit e shohin është dyfytërisë, të veprohet që njerëzit ta shohin është shirk, e ihlasi është mbrojtje e Allahut Teala nga këto”,* e një person tjetër ka thënë:

“Ihlasi është të kontrollohen vazhdimisht veprimet dhe të harrohen të gjitha kënaqësitë që dëshirohen.”

Pra, kjo është ihlas. Ka shumë fjale për ihlasin, por meqë u kuptua hakikati, nuk ka nevojë të zgjatet më shumë. Fjala më e mirë dhe më e drejtë është fjala e zotërisë së të shkuarës dhe të ardhmes,

Muhammedit s.a.v.s., kur e pyetën për ihlas, e tha: ***“Thuaj: ‘Rabbi im është Allahu’, pastaj vepro drejt ashtu siç je urdhëruar.”***

Domethënë, bëj ibadet Rabbit tënd, e jo nefsit dhe dëshirave të nefsit, dhe bëj ibadet ashtu siç je urdhëruar. Pra, kjo është shkëputja nga çdo gjë përveç Allahut, dhe kjo është ihlas i vërtetë.

FATKEQËSITË QË NGATËRROJNË IHLASIN DHE GRADAT E TYRE

Dije se, disa nga fatkeqësitë që përziejnë ihlasin janë të fshehura, disa janë të dukshme. Megjithatë, disa nga të dukshmet janë të dobëta dhe disa nga të fshehurat janë të forta. Dallimet mes gradave të fshehura dhe të dukshme mund të kuptohen vetëm përmes shembujve. Ajo që më së shumti e përziën ihlasin është dyfytyrësia (*rija*).

Le ta shpjegojmë këtë:

Grada e parë; shejtani e mashtron edhe atë që falë namazin me ihlas. Derisa ai fal namazin në qetësi, një xhemat e shikon ose hyn një person dhe e sheh duke fal namazin, e thotë: “*Sa bukur po fal.*” Nëse ai përpiqet t'i kushtojë më shumë vëmendje namazit përballë kësaj fjale, kjo është një dyfytyrësi aq e qartë sa shumica e muridëve të rinj as nuk mund të jenë të vetëdijshëm për këtë.

Grada e dytë; muridi e kupton mashtrimin e shejtanit dhe nuk i jep rëndësi, e ruan veten.

Muridi vazhdon namazin ashtu siç filloi, e kësaj radhe shejtani vjen nga rruga e mirësisë dhe i thotë: *“Ti je prijës dhe shembull, të gjithë ty të shikojnë dhe ty të marrin si shembull, nëse e bën ibadetin mirë, do të shpërblehesh ashtu si shpërblimi i atyre që ndjekin shembullin tënd; nëse e bën keq do të ndëshkohesh ashtu si ndëshkohen atë që bëjnë ibadet keq. Prandaj, bëje ibadetin mirë para njerëzve, ndoshta për shkak të kësaj bukurie do ta ndjekin shembullin tënd.”*

Ky lloj mashtrimi i shejtanit është më i fshehtë se i pari. Ata që nuk mashtrohen nga i pari, mund të mashtrohen nga kjo. Kjo është dyfytirësi që e anulon ihsalin. Sepse nëse personi e sheh të mirë ibadetin mes njerëzve, pse nuk e sheh të mirë edhe kur është vet.

Për një person është e pamundur që dikush tjetër të jetë më i vlefshëm se ai vet. Prandaj, kjo është mashtrim i pastër. Prijësi dhe shembulli i vërtetë është ai që qëndron në vetmi, e mbush zemrën me nur dhe këtë nur e përhap. Dhe për shkak të kësaj fiton sevap. Por, të veprohet siç thotë shejtani, është dyfytirësi. Ai që ndjek rrugën e shejtanit për t’u bërë prijës në të mira, do të ndëshkohet për këtë mashtrim.

Grada e tretë është më delikate se grada e parë dhe e dyta. Pra, njeriu e sprovon veten në këto çështje, nuk i jep rëndësi mashtrimin të shejtanit, e kupton se ibadeti vetëm për t'u dukur është dyfytirësi, dhe e kupton se ihlas është kur bëhet ibadeti njëjtë, si fshehtë si hapur. Ai turpërohet prej vetes dhe prej Rabbit që ka treguar shumë përvullësi në ibadeti vetëm pse njerëzit e shohin, e i thotë vetes: *“Bëj ibadeti edhe kur je vetëm siç bën ibadeti para njerëzve.”* Por kjo është dyfytirësi e fshehtë, për shkak të përmirësimit të ibadetit në vetmi që ta ketë sikur ibadeti para njerëzve. Edhe kjo është paraqitje. Ihlas do të thotë të bëjë ibadeti pa marrë parasysh kush po shikon - kafshët apo njerëzit. Pra, nuk duhet ta marrë parasysh a po e shohin njerëzit, që të turpërohet nga vetja, të bëhet dyfytirësh, por duhet të përpiqet të bëjë ibadeti në vetmi ashtu siç bën para njerëzve, për të shpëtuar nga kjo.

Shpëtimi është i mundur vetëm duke mos i dhënë rëndësi shikimit të njerëzve, ashtu siç nuk ju jep rëndësi bimëve. Pra, ky është mashtrimi i tretë i shejtanit.

Grada e katërt. mashtrimi i shejtanit në këtë gradë është edhe më i fshehtë se në gradën e tretë. Tani shejtani nuk i thotë: *“fal namaz përvullur mes njerëzve,”* sepse e di që nuk mund ta mashtrtojë në këtë mënyrë.

Prandaj, kësaj here i thotë: *“Mendo për madhësinë e Allahut! Mendo se para kujt po qëndron! Turpërohu nga Allahu që po shikon zemrën tënde gafil.”* Në këtë mënyrë personi përgatitet me zemër para njerëzve, i përulur me gjymtyrë, dhe mendon se kjo është ihlas. Por, edhe kjo është dredhi dhe mashtrim. Sepse nëse ai bën ibadet në mesin e njerëzve me këtë qëllim, ai duhet të bëjë ibadet në të njëjtën mënyrë edhe në vetmi. Shenja e shpëtimit nga kjo është të bëhet ibadet edhe në vetmi me të njëjtën ndjenjë, me të njëjtën përulje dhe në qetësi si ibadeti mes njerëzve. Kësaj qetësie nuk duhet t’i jenë sebeb të tjerët. Nëse ka ndryshim qoftë në mënyrë apo në qetësinë e zemrës në ibadet mes njerëzve dhe në vetmi, kjo është dyfytërsi dhe ky person është larg nga ihlasi. Pra, kjo dyfytërsi dhe shirk i fshehtë në zemrën e njeriut është më delikate se lëvizja e milingonës së zezë nëpër gurin e zi, në natë të errët. Ndërsa hadithi në lidhje me këtë çështje është përmendur më lartë.

Vetëm ai që mendon thellë, që arrin në lumturi me ndihmën dhe udhëzimin e Allahut, mund të mbrohet nga sherri i shejtanit. Përndryshe, shejtani i mban nën vëzhgim ata që i bëjnë ibadet Allahut. Shejtani përdor mënyra të ndryshme për ta futur njeriun në dyfytërsi në të gjitha veprimet.

Shejtani përpiket ta mashtrojë me gjithçka, bile për lyerjen e syrit, shkurtimin e mustaqeve, parfumim, dhe për veshjen. Sepse këto janë sunnet që praktikohen në kohë të caktuar, e edhe në këto nefsi ka dëshirë për dyfytirësi. Sepse njeriu ka një lidhje me këto dhe sytë i shkojnë te to. Shejtani e fton njeriun në to, e i thotë: *“Këto janë sunnet, mos i braktis!”* Zemra i bën këto për një kënaqësi të fshehtë ose i bën me nijet të përzier që i kalon kufijtë e ihlasit – (singeritetit). Ibadetet që nuk shpëtojnë nga këto të këqija nuk janë ta pastra (halis). Bile shejtani e inkurajon personin të hyjë në itikaf në një xhami të ndërtuar mirë, që tërheq zemrat, dhe ia kujton faziletin e itikafit. Por, nuk ka shpërblim nëse shejtani e inkurajon në itikaf në xhaminë e ndërtuar më mirë. Kjo kuptohet nëse e preferon xhaminë e rregulluar mbi atë të lënë pas dore. Të gjitha këto janë prirje e nefsit drejt dëshirave, e cila e anulon hakikatin e ihlasit. Kujdes, edhe me ar të pastër përzihen metale të ndryshme, herë pak, e herë shumë, e ndonjëherë është aq i përzier sa askush nuk mund ta kuptojë, përveç argjendarit.

Edhe ngatërresa e zemrës, hilet e shejtanit dhe tradhtia e nefsit janë kështu. Prandaj është thënë: *“Dy reqate të namazit të dijetarit janë më të vlefshme se sa ibadeti i xhahilit që e bën një vit.”*

Këtu nënkuptohet dijetari që i njeh hollësitë e dëmshme të veprimit dhe vepron me iklas duke mbrojtur veprimin nga këto dëme. Ndërsa xhahili shikon pamjen e jashtme të veprave të tij dhe krenohet me to. Kjo është e ngjashme me mënyrën se si fshatari shikon rrumbullakësinë dhe skuqjen e arit. Ai nuk kupton asgjë nga përzierja e arit. Një *kërat*³² (peshë) ari i pastër, që do ta pranojë argjendari, është shumë më e mirë se një *dërhem* (peshë) ari i me të cilin mashtrohet xhahili.

Kështu ndryshojnë edhe gjërat që lidhen me ibadet. Bile edhe më dhunshëm. Këto nuk është e mundur të numërohen. Për atë që kupton, këta shembuj mjaftojnë, e për atë që nuk kupton as nuk ka nevojë për më shumë detaje.

---

³² një e gjashtëmbëdhjeta pjesë e dërhemit.

VEPRIMET E DISKUTUESHME

Dije se, ka mosmarrëveshje mes dijetarëve në lidhje me çështjen e shpërblimit, dënimit ose asnjërës (as shpërblim, as dënim) për veprat që nuk janë të pastra dhe për rizanë e Allahut, vepra të përziera me dyfytyrësi dhe me dëshirat e nefsit.

E sigurt është se veprimi që bëhet vetëm për dyfytyrësi ndëshkohet, si edhe që veprimi vetëm për rizanë e Allahut shpërblehet. Mosmarrëveshja është për veprimet e përziera. Sipas lajmeve, për to nuk ka sevap, por, këto lajme ndonjëherë janë ndesh me njëra-tjetrën. Ajo që ne kuptojmë është se Allahu Teala e di hakikatin. Ne po shikojmë sasinë e fuqisë dhe forcës që inkurajon në ibadet. Nëse në bërje të ibadetit dëshira fetare dhe dëshira e nefsit janë të barabarta, të dyja anulojnë njëra-tjetrën, pra, nuk jepet as sevap e as dënim për ibadetin e bërë. Nëse mbizotëron ana e dyfytyrësisë, ky veprim nuk është i dobishëm dhe për të ka dënim. Megjithatë, ky dënim nuk është dënim në shkallën e dënimit për veprimin që bëhet vetëm për dyfytyrësi. Nëse dëshira për rizanë e Allahut është më e madhe, ai do të shpërblehet në raport me atë tepriçë.

Kjo kuptohet nga ajetet:

“kush ka bërë ndonjë të mirë, qoftë sa një thërrmijë, do ta shohë atë,

e kush ka bërë ndonjë të keqe, qoftë sa një thërrmijë, do ta shohë atë.” 99-Zelzele: 8, 9, dhe:

“S'ka dyshim se Allahu nuk bën pa drejtë as sa grimca, nëse (dikush) bën mirësi, Allahu ia shumëfishon atë.” 4-Nisa: 40.

Allahu nuk e humb nijetin e mirë të këtij personi. Po kuptohet se dyfytërsia dhe rizaja e Allahut shpërblehen ose ndëshkohen, varësisht se cila anë është më shumë, në atë masë edhe shpërblehet ose dënohet.

Për të hequr perden dhe për t'i shpjeguar këto, ne themi se: ndikimi i veprimit në zemër është në raport me fuqinë e cilësive.

Gjendja që fton në dyfytërsi, është gjendje e rrezikshme që e çon njeriun në shkatërrim. Ushqimi i këtij rreziku është të veprohet sipas dëshirave. Sebepi që nxit në mirësi e çon njeriun në shpëtim. Kjo e merr forcën nga veprat në përputhje me dëshirën për shpëtim.

Kur në zemër të mblidhen këto dy forca, të cilat janë të kundërta mes vete, dhe nëse njeriu vepron sipas dëshirave të dyfytërisë, kjo do të thotë se cilësinë e dyfytërisë e ka përforcuar, e nëse vepron për rizanë e Allahut, kjo cilësi do të përforcohet. Njëra është shkatërruese, tjetra është shpëtimtare.

Nëse ushqen të dy anët, kjo do të thotë se ato gjendje mund të qëndrojnë karshi njëra-tjetrës. Kjo është sikur sjellja e një njeriu që pasi pi diçka dhe nxehet, pi të kundërtën e saj për t'i hequr nxehësinë; ky llogarit se nuk ka pirë asgjë.

Nëse njëra prej tyre mbizotëron, sigurisht që lë një ndikim. Ashtu siç as edhe një grimcë ushqimi, pije apo ilaçi nuk është e paefektshme. Ashtu si këto ndikojnë në trup në përputhje me ligjin hyjnor, pikërisht kështu, asnjë grimcë e vetme e së mirës ose e së keqes nuk humbet. Në errësimin e zemrës dhe në largimin nga Allahu, ose në ndriçimin e zemrës dhe në afrim Allahut, ndikimi i së mirës dhe së keqes nuk do të humbasë, qoftë edhe sa një grimcë. Kur njeriu largohet një pëllëmbë nga Allahu për shkak të së keqes që ka bërë dhe kur afrohet një pëllëmbë me mirësinë që ka bërë, kjo do të thotë se po numëron në vend. Sepse nëse njëri e largon, tjetri e sjell në të njëjtin vend.

Nëse e keqja që e ka bërë e largon një pëllëmbë por e mira që e ka bërë e afron për dy pëllëmbë, atëherë llogaritet se është afruar një pëllëmbë. Ndërsa Resulallahu s.a.v.s., ka thënë: ***“Pas së keqes bëj një mirësi që do ta shkatërrojë atë”***. Meqenëse vepra e keqe shkatërrohet me veprën e mirë, atëherë, kur të jenë bashkë dyfytyrësia dhe ihlasi, ato përplasen me njëra-tjetrën, dhe nëse njëra është më shumë, ajo duhet të mbizotërojë mbi tjetrën.

Konsensusi i ummetit e dëshmon të vërtetën e kësaj; ai që niset me qëllim për të kryer haxhin, por shton edhe tregtinë - që është një nga dëshirat e nefsit të tij dhe bën tregti rrugës, do të ketë një haxh të vlefshëm dhe do të marrë shpërblim. Mund të thuhet se ai do të shpërblehet për haxhin kur hyn në Meke. Por tregtia e tij nuk varet nga hyrja e tij në Meke; ajo ndodh kudo. E përbashkët mes haxhit dhe tregtisë është rruga. Mund të thuhet se, nëse ka pasur për qëllim tregtinë gjatë tërë rrugës, atëherë nuk ka sevap për haxhin, por më e drejtë është të thuhet se nëse nijeti i vërtetë i personit është haxhi dhe tregtia e tij është për ta ndihmuar këtë qëllim, atëherë ky udhëtim nuk është bosh nga sevapi.

Sipas mendimit tim, luftëtarët që shkojnë në xihad nuk bëjnë dallim se në cilën luftë ka plaçkë, e në cilën jo. Por nuk mund të thuhet se bërja e një dallimi të tillë do të shkatërronte plotësisht sevapin e xihadit. Interesimi i luftëtarit për plaçkë lufte është një mangësi, dhe ky luftëtar nuk mund ta arrijë gradën e atij luftëtarit që nuk i intereson plaçka e luftës dhe që nijet të vetëm ka të madhërojë emrin e Allahut. Por, as ky që tregon interesim për plaçkë lufte nuk është pa sevap, nëse nijeti i tij kryesor është të madhërojë emrin e Allahut.

Nëse ajetet dhe hadithet tregojnë se veprat e bëra me përzjerje të dyfytërisë do të shkatërrohen, e njëjta duhet të vlejë edhe për plaçkën e luftës dhe tregtinë në haxh.

Nëse ti thua se: sipas transmetimeve të Tabiinëve dhe nga Tavusi, një person e pyeti Resulallahun s.a.v.s., për gjendjen e një personi që bën vepra të mira ose jep sadaka por edhe i pëlqen të lavdërohet nga njerëzit dhe të shpërblehet, dhe Resulallahu s.a.v.s., nuk e dinte përgjigjen derisa zbriti ajeti:

“...kush shpreson takimin me Rabbin e vet, le të bëjë vepra të mira.” 18-Kehf: 110

Edhe Muadhi r.a., transmeton se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë: ***“Dyfytyrësia më e vogël është shirku.”***

Edhe Ebu Hurejre transmeton se Resulallahu s.a.v.s., ka thënë: ***“Ai që bën shirk në veprimin e tij, i thuhet: “Merre shpërblimin tënd prej atij për kë ke vepruar’.”***

Edhe Ubade r.a., transmeton se Resulallahu s.a.v.s., ka treguar se Allahu Teala thotë: ***“Unë jam më i pastrë nga ortakëria; kushdo që bën një vepër për Mua dhe bën dikë tjetër ortak me Mua, pjesën time ia lë atij që më bën ortak!”***

Edhe sipas asaj që ka transmetuar Ebu Musa r.a., një beduin erdhi te Resulallahu s.a.v.s., dhe e pyeti:

- *O Resulallah, një person që lufton për patriotizmin, një tjetër për trimërinë dhe një tjetër lufton për të madhëruar emrin e Allahut; cili prej tyre është në rrugën e Allahut?* Resulallahu s.a.v.s., tha:

- ***Ai që lufton për të madhëruar emrin e Allahut është në rrugën e Allahut.***

Edhe Omeri ka thënë: ***“Ti thua se filani është shehid. Ndoshta ai ka mbushur hejbetë me argjend.”***

Edhe sipas asaj që ka transmetuar Ibn Mesudi r.a., Resulallahu s.a.v.s., ka thënë: ***“Kush bën hixhret me shpresën se do të fitojë diçka nga kjo botë, hixhreti i tij është ajo për të cilën e ka bërë hixhretin.”***

Ne themi se këto hadithe që u treguan nuk bien ndesh me atë që e thamë më parë. Këto janë vetëm për ata që dëshirojnë dynjallëk. Ndërsa transmetimi i fundit i mësipërm e tregon qartë këtë. Përpjekja kryesore e personit është dynjallëku. Ne e shpjguam më lart se kjo është kryeneçësi dhe dëshirë ekstreme. Ne nuk thamë se kërkimi i dynjallëkut është haram, sepse nuk është haram të kërkohet dynjallëk, por haram është të kërkohet dynjallëku me vepra fetare.

Sepse këtu ka edhe dukje edhe ndryshim të qëllimit të ibadetit. Kudo që përmendet fjala ortakëri, është vendi ku dyfytërsia dhe ihlasi janë baras. Vepra e bërë aty ku këto janë baras, nuk do të ketë as shpërblim e as ndëshkim. Sepse këto refuzojnë njëra-tjetrën dhe mbetet sikur nuk është bërë asgjë. E këtë e shpjguam më lart. Nuk është me vend të pritët shpërblim për këtë, dhe në një ortakëri të tillë personi është gjithmonë në rrezik, sepse nuk mund të parashikojë se cila anë do të mbizotërojë. Shumë herë ibadetin që e bën e ka kundër vetes. Prandaj Allahu Teala thotë:

“...kush shpreson takimin me Rabbin e vet, le të bëjë vepra të mira dhe të mos i shoqërojë askënd në adhurim Rabbit të vet!” (18-Kehf: 110)

Gjithashtu mund të thuhet se grada e shehidit në luftë mund të arrihet vetëm me ihlas. Të themi se janë dy fronte të luftës dhe në njërin ka plaçkë lufte, e në tjetrin nuk ka; nëse ai që lufton për të madhëruar emrin e Allahut anon andej ku ka plaçkë lufte, nuk mund të thuhet se në këtë luftë të tij nuk ka shpërblim. Kërkojmë strehim tek Allahu nga kjo situatë. Kjo është një vështirësi në fe dhe sjell dëshpërim te muslimanët sepse është shumë e vështirë që njeriu të shpëtohet nga dyshime të tilla. Këto ndikojnë vetëm në pakësimin e sevapit, por, assesi nuk mund të mendohet se veprimi shkatërrohet.

Megjithatë, nuk ka dyshim se njeriu është në rrezik të madh këtu. Sepse edhe pse ai mendonte se qëllimi i tij vërtetë është rizaja e Allahut, preferenca e tij për plaçkën mund të mbizotërojë. Kjo është një gjendje shumë e hollë dhe e vështirë për t'u dalluar. Shpërblimi mund të arrihet vetëm me ihlas. Sado i kujdesshëm të jetë njeriu, është shumë vështirë të përcaktojë vërtetësinë e ihlasit.

Prandaj, pas një përpjekjeje të madhe, gjithmonë duhet pasur kujdes që të mos vendoset ndërmjet refuzimit dhe pranimit, dhe duhet frikësuar se do të gjendet ndonjë mangësi në ibadet dhe gjynahi do të jetë më i madh se sevapi. Kështu vepruan ata që kishin largpamësi (*basiret*). Sufjan Sevriu ka thënë: *“Unë nuk ju kushtoj rëndësi veprave të mia të dukshme.”*

Abdulaziz b. Ebu Reddad ka thënë: *“Qëndrova pranë Qabesë për gjashtëdhjetë vjet dhe bëra gjashtëdhjetë haxhe. Duke bërë llogarinë për çdo vepër që bëja, pashë se pjesa e shejtanit ishte më e madhe se pjesa për Allahun. Do të doja të ishin baras që të paktën të mos ndëshkohem. Do të doja që ato vepra të mos ishin as për mua e as kundër meje!”*

Megjithatë, nuk është e drejtë të braktisësh veprimin për shkak të frikës nga dyfytërsia. Sepse kjo është ajo që e dëshiron shejtani. Ndërsa qëllimi ynë është të mos humbasim ihsasin. Kur braktiset veprimi, bashkë me të braktiset edhe ihsasi. Tregohet se një i varfër i bënte hyzmet Ebu Said el-Harrazit dhe e ndihmonte në punën e tij. Një ditë, Ebu Saidi bisedoi me këtë të varfrin për ihsasin, në mënyrë që ai të vepronte me sinqeritet.

Pas kësaj i varfri filloi të kontrollojë zemrën në çdo lëvizje që bënte dhe u përpoq të gjente ihlas në zemër. Por nuk gjeti ihlas në hyzmetin e tij dhe e braktisi hyzmetin e Ebu Seidi ishte në një situatë të vështirë. Ebu Seidi e pyeti për gjendjen, e i varfri tha se e braktisi hyzmetin sepse nuk mund të gjente ihlas në këtë hyzmet. Ebu Saidi i tha:

- Mos vepro kështu, sepse ihlasi nuk e largon veprimin. Ti vazhdo në veprim dhe përpiku të arrish ihlasin. Unë nuk të thashë të braktisësh veprimin, por të thashë të kërkosh ihlasin.

Fudajl b. Ijazi ka thënë: *"Braktisja e një veprimi për shkak që njerëzit e shohin është dyfytirësi, të veprohet që njerëzit ta shohin është shirk."*

Kapitulli i tretë

SIDK (DREJTËSI, BESNIKËRI)

Ajeti:

“Ka nga besimtarët burra që e zbatojnë fjalën e dhënë Allahut.” 33-Ahzab: 23

Resulallahu, s.a.v.s., ka thënë:

“Besnikëria (sidk) çon në mirësi, e mirësia çon në xhennet. Personi që flet të vërtetën, shkruhet si i drejtë tek Allahu. Gënjeshtër çon në të keqe, e keqja çon në xhehenem. Personi që gënjen, shkruhet si gënjeshtar tek Allahu.”³³

Fazileti i sidk është i lartë. Ata që e posedojnë u quajten *siddikun* Allahu Teala i përmend kur i lavdëron peygamberët e Tij:

“Përkujtoju në Libër Ibrahimin. Ai vërtet ishte shumë i drejtë dhe peygamber.” 19-Merjem: 41

“Përkujtoju në këtë Libër Ismailin! Ai ka qenë shumë besnik në premtim (premtoi të bëhet kurban) dhe i dërguar, peygamber.” 19-Merjem: 54

---

³³ Muttefekun alejhi, e është përmendur më parë.

“Përkujtoju në libër edhe Idrisin! Ai ishte shumë i drejtë dhe pejgamber.” 19-Merjem: 56

Abdullah Ibn Abbas r.a., ka thënë: *“Kush i ka këto katër, ka shumë dobi: drejtësi (sidk), turp, ahlak të mirë dhe falënderim.”*

Bishr b. El-Haris, ka thënë: *“Ai që vepron me drejtësi për Allahun, largohet nga njerëzit.”*

Ebu Abdullah Rumeli ka treguar: *“E pashë në ëndërr Mensur Dinnurin, dhe e pyeta:*

- Si veproi Allahu me ty?, e më tha:

- Më fali, pati rahmet me mua e më dha edhe çka nuk kam shpresuar. Unë e pyeta:

- Cili është ibadeti më i mirë që afron robin Allahut?; e më tha:

- Më e mira është sidk (vërtetësia), e më e keqja është gënjeshtër.”

Ebu Sulejman ka thënë: *“Kali yt le të jetë drejtësia (sidk) , shpatë e jotja – e vërteta (hakk), e cak i yti – Allahu Teala!”*

Një person i tha një dijetarit:

- *Nuk kam gjetur një njeri të drejtë në këtë botë.*

Dijetari i tha:

- *Po të ishe vet i drejtë, do t'i gjeje njerëzit e drejtë.*

Muhammed b. Ali Kettani ka thënë: *“E pamë se dini ynë është i ndërtuar mbi tri: hakikat, sidk dhe drejtësi (adalet). Hakikati është në gjymtyrë, sidki në fjalë, e drejtësia në zemër.*

Në komentimin e ajetit:

“E ata që bënë gënjeshtër ndaj Allahut, do t'i shohësh në ditën e kiametit, fytyrat e tyre të nxira.”
(39-Zumer: 60) Es-Sevri ka thënë: *“Këta janë njerëzit që thonë se e duan Allahun Teala, e nuk janë besnik në këtë.”*

Allahu Teala i shpalli Davudit, a.s.: **“O Davud, kush është besnik me Mua në vetminë e tij, Unë bëj që atë njerëzit ta njohin si besnik.”**

Një nga ata që mori pjesë në vazin e Shibliut u hodh në lumin Tigër, duke bërë titur, e Shibli tha:

“Nëse është besnik, Allahu do ta shpëtojë, ashtu siç e shpëtoi Musanë, a.s., e nëse ishte gënjeshtar, Allahu do ta fundosë, atë ashtu siç e fundosi faraonin.”

Një person ka thënë: “Edhe fakihët edhe dijetarët janë pajtuar se, nëse dikush i ka tri cilësi, do të shpëtojë, e ato cilësi e plotësojnë njëra-tjetrën; islami i pastër nga bidatet dhe nga dëshirat e nefsit, besnikëria ndaj Allahut Teala, dhe ushqimi hallall.”

Vehb. B. Munebbih ka treguar: “Në fletat e Tevratit i gjeta njëzetedy urtësi. Të mirët e tyre mblidheshin dhe bashkërisht i lexonin e studionin ato:

- 1. S’ka thesar më të dobishëm se dituria;*
- 2. S’ka pasuri më fitimprurëse se butësia;*
- 3. S’ka fisnikëri më të ulët se zemërimi;*
- 4. S’ka bashkudhëtar më të bukur se vepra e mirë;*
- 5. S’ka bashkudhëtar më të shëmtuar se xhahilijeti.*
- 6. S’ka nder më të madh se takvallëku.*
- 7. S’ka fisnikëri më të lartë se braktisja e dëshirave të epshit.*
- 8. S’ka veprim më me vlerë se të menduarit;*
- 9. S’ka sevap më të madh se sabri;*
- 10. S’ka gjynah më të keq se mendjemadhësia;*
- 11. S’ka ilaç më të butë se dhembshuria;*
- 12. S’ka sëmundje më të dhimbshme se budallallëku;*
- 13. S’ka përfaqësues më të drejtë se e vërteta;*

14. *S'ka dëshmi më të mirë se drejtësia;*
15. *S'ka fukarallëk më të poshtëruar se lakmia;*
16. *S'ka pasuri më të keqe se grumbullimi i saj;*
17. *S'ka jetë më të mirë se shëndeti;*
18. *S'ka jetesë më e lehtë se dëlirësia;*
19. *S'ka ibadet më të mirë se përrulja Allahut;*
20. *S'ka zuhd më të mirë se kënaqësia me aq sa të mjafton (kanaat);*
21. *S'ka mbrojtës më të mirë se heshtja;*
22. *S'ka të fshehtë (gajb) më afër se vdekja."*

Muhammed b. Seid el-Mervezi ka thënë:

"Kur e kërkon Allahun Teala me drejtësi, Allahu Teala të jep një pasqyrë në dorë që në atë pasqyrë do të shohësh gjendjet e çuditshme të kësaj bote dhe të ahiretit."

Ebu Bekr Verrak ka thënë:

"Në lidhjen me Allahun Teala mbaju drejtësisë, e në lidhjet me njerëzit mbaju butësisë."

E pyetën Zunnuni Misrin:

"A ka ndonjë rrugë që njeriu ta përmirësojë gjendjen e vet"; e si përgjigje ai ju lexoi këto vargje:

*“Jemi verbëruar nga gjynahet tona,
e këndej lypim rrugë për në besnikëri,
Dëshirat epushore na vijnë lehtësisht,
Kundërshtimi i tyre për neve vështirësi.”*

Edhe Sehl et-Tusterin e kanë pyetur:

- *Çka është themel i kësaj gjendje në të cilën
ndodhemi? Sehl tha:*

- *Sidk, xhymertllëku dhe guximi. Ata i thanë:*

- *Shtoi edhe diçka; e ju tha:*

- *Takva, turpi dhe ushqimi hallall.*

Sipas transmetimit të Ibn Abbasit, kur Resulallahun, s.a.v.s., e pyetën për përsosmërinë (*kemal*), Resulallahu, s.a.v.s, tha:

- ***Të flitet e vërteta, dhe të veprohet me drejtësi.***

Xhunejdi në komentin e këtij ajeti:

“Për t'i marrë në pyetje këta të sinqertë për besnikërinë e tyre.” (33-Ahzab: 8), ka thënë: *“Ata që sipas mendimit të vet ishin të sinqertë do të pyeten për besnikërinë e tyre ndaj Allahut.”* E kjo është e rrezikshme.

HAKIKATI, KUPTIMI DHE GRADAT E DREJTËSISË (SIDK)

Dije se, fjala *sidk* (drejtësi) përdoret në gjashtë kuptime: *sidk* - drejtësi në fjalë, *sidk* - drejtësi në nijet, *sidk* - drejtësi në dëshirë, *sidk* - drejtësi në zbatimin e vendimit, *sidk* - drejtësi në veprim dhe *sidk* - drejtësi në të gjitha gradat e fesë. Ai që është i drejtë në të gjitha këto kuptime mund të quhet *sidik*, sepse ka arritur kulmin e *sidk*-ut.

Njëjtë kështu *sidk* ndahet edhe në gjashtë grada; dhe kush posedon drejtësi në një prej këtyre gjashtë gradave, ai është *sidik* vetëm në lidhje me atë gradë.

GRADA E PARË

Sidk (drejtësi) në fjalë

Kjo është e lidhur vetëm me dhënie të informatave, qofshin ato për të shkuarën, ose të ardhmen. Këtu llogaritet edhe zbatimi i ndonjë premtimi të dhënë më herët ose dështimi në këtë.

Secili person e ka obligim të ketë kujdes si shprehet. Le të thotë fjalë të drejta dhe ta flasë vetëm të vërtetën. Kjo gradë e *sidkut* - drejtësisë është më e njohura dhe më e dukshme.

Ai që ruan gjuhën e tij që të mos japë informata të kundërta me atë që është e vërtetë, është *sidik*. Por kjo e vërtetë ka dy vlera:

a) E para është ruajtja nga të folurit me aludim. Sepse të folurit me aludim është në gradën e gënjeshtërisë. E gënjeshtëria është e dëmshme sepse ajo do të thotë të thuash diçka jo ashtu siç është, por të kundërt me të.

Megjithatë, në disa situata ka nevojë për aludim, për një interes të përgjithshëm. Ashtu veprohet për shembull në edukim të fëmijës, e edhe të atyre me mendje të fëmijës, dhe situata të ngjashme, në mbrojtje nga dhuna dhe padrejtësia, në luftë me armikun dhe në pengimin që informatat e fshehta të shtetit të arrijnë te armiku.

Sidiku që detyrohet të flasë përmes aludimit për çështje të tilla, ai duhet të flasë për Allahun, atë që urdhëron e vërteta dhe që e kërkon feja. Kur flet në këtë kuptim, edhe pse fjalët i ka shprehur ndryshe, ai është sidik. Sepse në sidk - vërtetësi kërkohet kuptimi, jo ana e jashtme. Bile kërkohet edhe udhërrëfyes për fe e edhe ftesë për të vërtetën. Nuk merret parasysch forma, por kuptimi i fjalës.

Po, në aso raste është më e përshtatshme të lihet qartësia dhe të flitet sa më shumë të jetë e mundur me nënkuptime. Sepse, sipas transmetimit të Buhariut dhe Muslimit, Resulallahu, s.a.v.s., kur vendoste për ndonjë betejë, fliste për të duke përdorë aludime dhe shprehje të dykuptimshme, që dërgojnë në përfundime tjera, dhe krejt kjo me qëllim që informata e saktë të mos arrijë te armiqtë e ata t'ia kuptojnë qëllimet. Kjo nuk mund të konsiderohet gënjeshtër.

Edhe në transmetimin e Buhariut dhe Muslimit nga Ummi Kulthum, Resulallahu, s.a.v.s., ka thënë: ***“Nuk është gënjeshtar ai që, për të pajtuar dy persona, njërit i flet mirë për tjetrin.”***

Sipas kësaj, gënjeshtria lejohet në tri situata: kur dikush dëshiron të pajtojë dy palë në një konflikt, kur ai që ka dy gra dëshiron marrëdhënie të mira mes tyre, dhe, kur këtë e kërkojnë kushtet e luftës.

Në këto situata nuk kërkohet drejtësi në fjalë, por në nijet. Nëse ai dëshiron të mirën duke u mbështetur në një qëllim të vërtetë, ai është *sidik*, pa marrë parasysh se cilat janë fjalët e tij.

Megjithatë, këtu aludimi është më i mirë. Tregohet se disa zullumqarë po e kërkonin një person, dhe i erdhën te dera e shtëpisë së tij, personi ishte në shtëpi, por nuk dëshironte të dalë, e i tha gruas së vet: *“Vizatoje një rreth me gisht, vendose gishtin në të, dhe thuaju këtyre: ‘Nuk është këtu’.*” Në këtë mënyrë, ai shpëtoi edhe gruan e tij nga gënjeshtria edhe veten nga zullumqarët. Ato fjalë ishin të vërteta, e zullumqarët i kuptuan sikur ai nuk është fare në shtëpi.

Pra, vlera e parë në fjalë është largimi nga gënjeshttrat dhe aludimet, të cilat mund të përdoren vetëm kur janë të domosdoshme.

b) Vlera e dytë është t'i kushtohet vëmendje vërtetësisë së fjalëve me të cilat personi i drejtohet Rabbit të vet. Për shembull, kur thotë: ***“Unë me veten time i drejtohem Atij që krijoi qiejt e tokën”*** (6-Enam: 79), nëse mendja e tij është pas dynjallëkut, ai është gënjeshtar kur e thotë këtë.

Njëjtë edhe kur thotë: ***“Unë jam rob i Allahut.”*** Nëse personi nuk e posedon cilësinë e robërimit vetëm Allahut, por si rob sillet edhe ndaj dikujt tjetër, atëherë ai është gënjeshtar.

Në ditën e Gjykimit, kur të shikohet vërtetësia e fjalëve të tij *“unë jam rob i Allahut”* këtë nuk do të mund ta vërtetojë, sepse krahas kësaj ka qenë edhe rob i nefsit të vet, ose dynjasë, ose kërkesave të veta, e ato fjalë të tij nuk kanë qenë të vërteta. Njeriu është rob i gjithçkaje për çka lidhet. Isa a.s., ka thënë: *“O ju robë të dynjallëkut!”*, e Resulallahu, s.a.v.s., ka thënë:

“Ata që ishin robi i dukatit, robi i argjendit dhe robi i veshjeve të stolisura, u shkatërruan.”³⁴

Secili është emërtuar si rob i asaj për çka e ka lidhur zemrën e vet. Një rob i vërtetë i Allahut është ai që së pari çlirohet nga çdo gjë tjetër dhe ka liri të plotë, e pas kësaj lirie, kur zemra është plotësisht e zbrazët, në zemër vendoset robërimi vetëm Allahut dhe mbushet me dashurinë ndaj Allahut, derisa e brendshmja (*batin*) dhe e jashtmjia (*zahir*) e tij, shpirti dhe trupi, janë të lidhura me ibadet Allahut dhe ai nuk dëshiron asgjë tjetër përpos Allahut. Pastaj nga kjo gradë ngrihet në gradën e lirisë, e cila është më e lartë. Aty ai heq dorë edhe nga dëshira e vet për Allahun, dhe i nënshtrohet plotësisht dëshirës së Allahut Teala, dhe është i kënaqur me dëshirën e Allahut, pavarësisht se a afron apo largon prej Tij. Aty dëshira e tij zhduket në dëshirën e Allahut.

---

³⁴ Buhari, nga Ebu Hurejre, dhe është përmendur më pare.

Ky person fillimisht është çliruar nga gjithçka tjetër përpos Allahut dhe e fitoi lirinë. Më pas u çlirua nga dëshirat e nefsit të tij dhe u bë i lirë. Ai humbi nefsën dhe gjeti Rabbin e vet. Nëse Rabbi e lëvizë, ai do të lëvizë, nëse e ndalon, ai ndalet, nëse e sprovon, ai është i kënaqur. Ai tashmë nuk ka kurrfarë dëshire, kërkese, e as kundërshtim. Ai para Allahut Teala është si një i vdekur para personit që ia pastron xhenazën. Kjo është pika më e lartë e sidk-ut në robërim Allahut. Rob sidik është vetëm ai i cili, gjithçka që vepron, e bën vetëm për rizanë e Rabbin të vet, e jo për vete. Kjo është grada *siddikun*. Sa i përket çlirimit nga gjithçka përpos Allahut, ajo është gradë e besnikërisë (*sadik*). Pas kësaj fillon robërimi i plotë Allahut. Para kësaj personi ende nuk mund të quhet as *sidk* as *sadik*. Ky është kuptimi i shprehjes *sidk* ndërlidhur me të folurit.

GRADA E DYTË

Sidk (drejtësi) në nijet

Kjo do të thotë *ihlas*. Pra, forca që e lëviz personin duhet të jetë vetëm për rizanë e Allahut. Nëse aty përzihet ndonjë dëshirë e nefsit, prishet sidku në nijet, dhe lejohet që personi i tillë të quhet gënjeshtar.

Kjo gjendje është shpjeguar kur folëm për faziletin e ihsasit, në hadithin për tre persona. Kur një dijetar pyetet: *"Çfarë bëre me diturinë?"* e ai thotë: *"I kam mësuar të tjerët"*, do t'i thuhet: *"Po gënjen; sepse ti ke mësuar të tjerët që të thuhet: 'Filani është dijetar'."* Nëse shikojmë me kujdes, nuk i është thënë: *"Ti nuk ke mësuar të tjerët"*, por se është gënjeshtar në dëshirën dhe nijetin e vet.

Dikush ka thënë: *"Shëndeti i tevhidit është në nijet të vërtetë (sidk)"*, e në ajet thuhet:

"Allahu dëshmon se hipokritët janë gënjeshtarë!"

63- Munafikun:1.

Ata thanë: *"Ne dëshmojmë se ti je vërtet i dërguari i Allahut!"* Këto fjalë janë të vërteta, por për shkak se ata nuk e besojnë atë me zemër, ata janë gënjeshtarë në besimet e zemrave të tyre. Janë gënjeshtarë sepse deklarojnë atë që nuk besojnë, e jo atë që besojnë. Fjalët e tyre janë në përputhje me të vërtetën, por nuk janë në përputhje me besimin e tyre. Ata janë gënjeshtarë sepse nijeti i tyre nuk ishte i vërtetë. Për sidk (drejtësi) kusht është besnikëri në nijet.

GRADA E TRETË
Sidk (drejtësi) në dëshirë

Dëshira ndonjëherë vjen para veprimit. Për shembull, personi thotë me vete: *“Sikur Allahu të më jap pasuri, unë do ta japë të gjithën, ose një pjesë të saj, për sadaka”* ose thotë: *“Sikur të ndeshem me armikun në rrugën e Allahut, do të luftoja, e nuk brengosem edhe nëse vritem”*, ose thotë: *“Sikur të më jepte Allahu unë të udhëheq me shtetin, do të udhëheqja me drejtësi, dhe askujt, për hatër të askujt, nuk do të bëja padrejtësi, sepse padrejtësia do të ishte mos-zbatim i urdhrave të Allahut Teala.”*

Pra, këto janë dëshira të personit. Kjo dëshirë lind nganjëherë në zemrën e personit, e kjo është dëshirë e drejtë. Megjithatë, nganjëherë përzihet edhe ndonjë dëshirë tjetër, ose hezitim, ose dobësi, të cilat i kundërvihen dëshirës së tij, e që kjo gjendje është kundër besnikërisë. Këtu besnikëria duhet të përmbajë dëshirë të fortë. Kjo është si rasti kur për personin e shëndoshë themi se ka apetit të vërtetë, e për të sëmurin që apetiti i tij është i rremë, sepse kërkesën për ushqim nuk e ka të qëndrueshme dhe të fortë, ose e ka shumë të dobët.

Pra, ndonjëherë i thuhet sidk, dhe synohet ky kuptim. Plotësisht besnik dhe i drejtë (*sadik* dhe *sidik*) është personi që për të gjitha veprat e mira merr vendim të prerë dhe të fuqishëm, në të cilën nuk ka as dëshirë të fshehtë, as dobësi, as hezitim. Kjo është pikërisht si ajo që Omeri r.a., e ka thënë: *“Të ma heqësh kokën nga qafa më është më e dashur se të bëhem halife i një populli ku gjallë është Ebu Bekr, r.a..”*

Omeri, r.a., në vete ndjente dashuri të vërtetë për Ebu Bekr, r.a., dhe vendim të prerë se nuk do të jetë halife deri sa Ebu Bekr r.a., është gjallë. Këtë edhe e vërtetoi me fjalët e veta, duke e theksuar se për aso vendimi të vet është në gjendje edhe të vdesë.

Sidikët kanë grada të ndryshme në dëshirat dhe në vendimet e tyre. Ka edhe dëshirë të tillë që personin dëshira e vet e çon në vdekje. Edhe në mesin e muslimanëve ka njerëz të vendosur që, nëse do t’ju duhet të zgjedhin mes vrasjes së vet dhe vrasjes së Ebu Bekrit, r.a., ata më parë do të zgjidhnin të vriten vet sesa të vritet Ebu Bekri, r.a.

GRADA E KATËRT

Sidk (drejtësi) në zbatimin e vendimit

Ndodh që dikush merr vendim për diçka dhe zbatimi është i lehtë, por kur vjen koha për veprim, epshet trazohen dhe mbizotërojnë, dhe vendimi dobësohet. Zbatimi nuk bëhet përshtatshëm premtimit, gjë që është në kundërshtim me besnikërinë. Në këtë kuptim, Allahu Teala thotë:

“Ka nga besimtarët burra që e zbatojnë fjalën e dhënë Allahut.” 33-Ahzab: 23

Enesi r.a., tregon se axha i tij, Enes b. En-Nadr nuk ishte me Resulallahun, s.a.v.s., në betejën e Bedrit. Prandaj u mërzit shumë, dhe tha: *“Unë nuk jam i pranishëm në betejën e parë të Resulallahut, (s.a.v.s.)! Pasha Allahun, sikur të më jepte Allahu Teala rast të jem në betejë krah Resulallahut, s.a.v.s., unë e di se çfarë do të bëja!”* Një vit më pas ai mori pjesë në betejën e Uhudit. Rrugës për në Uhud u ndesh me Sa’d b. Muadh. Sa’di e pyeti:

- *O Ebu Amr, ku po shkon?; e ky u përgjigj:*

- *Po shkoj drejt xhennetit. Po i ndjej aromat e xhennetit si vijnë nga mali Uhud; dhe luftoi deri sa u vra. Në trup ia gjetën më shumë se tetëdhjetë plagë; nga shigjetat, goditjet, shtizat, dhe ishte e vështirë të njihet.*

Motra e tij, ka treguar: “Vëllain tim e njoha vetëm nga rrobat”. Me këtë rast është shpallur ajeti:

“Ka nga besimtarët burra që e zbatojnë fjalën e dhënë Allahut.” (33-Ahzab: 23)³⁵

Resulallahu, s.a.v.s., po qëndronte pranë Mus’ab b. Umejr, që kishte rënë shehid në Uhud, e ishte flamurtar³⁶ i Resulallahut, s.a.v.s., dhe lexoi ajetin:

“Ka nga besimtarët burra që e zbatojnë fjalën e dhënë Allahut, ka që e kanë zbatuar besën, por ka edhe që presin rastin.” (33-Ahzab: 23)

Fedala b. Ubejd tregon se e ka dëgjuar Omer b. Hattab, r.a., duke thënë se Resulallahu, s.a.v.s., tha:

“Shehidët janë në katër grupe: (1) Besimtari me iman të fortë; lufton kundër armikut dhe i qëndron besnik premtimit ndaj Allahut derisa të vritet. Ky është shehidi që muslimanët në ditën e Kiametit do të ngritin kokat drejt tij kështu (Resulallahu s.a.v.s., ngriti kokën lart aq shumë sa i ra çallma) dhe ky është në gradë të parë të shehidëve.) (2) Besimtari që ka iman të fortë, lufton kundër armikut, e fytyrën e ka sikur të ishte goditur me gjemba të akacies; fluturon një shigjetë e

---

³⁵ Tirmidhi, dhe e cilëson *hasen-sahih*, si edhe Nesai, e te Buhari në version më të shkurtë.

³⁶ Ebu Nu’ajm, nga Ubejd b. Umejr, si mursel.

shmangur dhe e vret. Ky është në gradë të dytë. (3) Besimtari që herë bën vepër të mirë, herë të keqe, por lufton kundër armikut, tregon besnikëri ndaj Allahut derisa të vritet. Ky është në gradën e tretë; dhe (4) Gjynahqari që i ka bërë keq vetes, por lufton kundër armikut, dhe tregon besnikëri ndaj Allahut derisa të vritet. Ky është në gradën e katërt.”³⁷

Muxhahidi ka treguar: “Dy persona para një grupi njerëzish thanë:

- Nëse Allahu Teala na jep pasuri, ne do të japim sadaka; por kur Allahu Teala u dha atyre pasuri, ata u bënë koprracë. Me këtë rast zbriti ajeti:

“Ka prej atyre që i kanë dhënë besën Allahut: “Nëse na jep nga pasuria e vet, gjithsesi do të japim lëmoshë dhe do të jemi me siguri nga të mirët”.

“Por kur Allahu u dha atyre nga dhuntitë e Veta, ata u bënë koprracë dhe kthyen shpinën, duke u larguar.

Prandaj, Ai ua lidhi hipokrizinë në zemrat e tyre, deri në ditën kur do të dalin para Tij, sepse e shkelën premtimin dhënë Allahut. Ata e kishin zakon gënjeshtren.” 9-Tevbe: 75, 76, 77.

---

³⁷ Tirmidhi, dhe pohon se është *hasen*.

Disa kanë thënë se nijeti i tyre ishte në zemër, por nuk e shqiptuan me zë. Siç shihet në këtë ajet, vendimi i tyre është pranuar si premtim, shkëlja e premtimit si gënjeshtër, dhe përmbushja e premtimit si besnikëri.

Kjo besnikëri është më e fortë dhe më e rëndësishme se ajo në gradën e tretë. Nefsi merr vendim, e më pas, kur pjekën kushtet për zbatim të atij vendimi, ai ngurron, sepse i duket e vështirë, e edhe epshi është përzier me ndikimin e tij.

Nga këtu janë të kuptueshme fjalët e Omerit, r.a., në të cilat bëri edhe një përjashtim: *“Të ma heqësh kokën nga qafa më është më e dashur se të bëhem halife i një populli ku gjallë është Ebu Bekr, r.a.. Përpos nëse, o Allah, në atë moment, nefsi im më sjell diçka tjetër nga kjo që tash po ndjej; nuk jam i sigurt se nefsit tim kjo nuk i bëhet e vështirë e nuk ndërron mendje kur të vijë momenti.”* Me këtë na ka treguar ndjeshmërinë e zbatimit të vendimeve të marra.

Ebu Seid el-Harraz, ka thënë: *“Pashë në ëndërr se dy melaike zbritën nga qielli dhe më pyetën:*

- ***Çka është sidk?***, e u përgjigja:
- *Përmbushja e premtimit! Ata thanë:*
- ***Të drejtën e ke thënë;*** dhe u ngjitën në qiell.”

GRADA E PESTË
Sidk (drejtësi) në veprim

Kjo është kur personi përpiket që veprimet e jashtme të përshtaten me të brendshmen dhe të brendshmet me të jashtmen. Veprimet e jashtme nuk duhet të jetë e kundërta e të brendshmes, që domethënë se çdo veprim që bën duhet të lind nga brenda, nga zemra.

Por, nuk do të thotë të braktisë veprimin nëse ai veprim nuk lind nga brenda. Kjo mund të arrihet nëse e brendshmja i përshtatet të jashtmes. Kjo nuk është njëjtë me dyfytërsi, është ndryshe nga ajo. Sepse dyfytërsë është ai që synon dyfytërsinë. Sepse sa ka si ai që në namaz qëndron i përulur, edhe pse nuk ka qëllim dyfytërsi, por zemrën e ka në gaflet. Kush e sheh, mendon se ai po qëndron para Allahut, por zemra e tij është e zënë me gjëra të tjera. Pra, me gjuhën e gjendjes tregon gjendjen e rrejshme të zemrës. Por, nga ai kërkohet besnikëri në veprim. Kjo është njëjtë sikur të shihnim një person që po ecë plotësisht i qetë dhe me dinjitet, e në zemër nuk ka asnjë gjurmë dinjiteti. Në këtë veprim të tij nuk ka besnikëri, nuk ka vërtetësi, ani që kjo nuk është e drejtuar kah njerëzit, as nuk ka qëllim që këtë ta shprehë.

Personi mund të shpëtojë nga kjo sëmundje vetëm duke qenë njëjtë me të brendshmen dhe të jashtmen; pra, e brendshmja duhet të jetë po aq e mirë sa e jashtma, bile edhe më mirë.

Disa, nga frika prej këso gjendje, kanë ndryshuar veshjen e jashtme duke u maskuar, e qëllimi i tyre ishte të shpëtojnë nga ky rrezik - të mos mendohet se ishin të mirë për shkak të pamjes së jashtme.

Pra, nëse e jashtma nuk i përshtatet të brendshmes, dhe kjo bëhet qëllimisht, atëherë bëhet fjalë për shtirje me të cilën e shkatërron *ihlasin e vet*. Nëse nuk është e qëllimshme, e shkatërron *sidkun e vet*. Në këtë kuptim, Resulallahu, s.a.v.s., ka thënë: ***“O Allahu im, bëje gjendjen time të fshehtë më të mirë se gjendjen time të dukshme, dhe bëje gjendjen time të dukshme më të vlefshme.”***³⁸

Jezid b. Haris ka thënë: *“Nëse e jashtma dhe e brendshmja janë njëjtë, është drejtësi. Nëse e brendshmja është më e mirë se e jashtma, është fazilet. Nëse e jashtma është më e mirë se e brendshmja, është dëm.”*

---

³⁸ Është përmendur më parë.

E një poet ka kënduar:

*Kur e jashtme dhe e brendshme janë njësoj,
besimtari lavdërohet në të dy botët.*

*E kur ato nuk janë njësoj,
besimtari veç se lodhet.*

Ari i pastër nuk e humb vlerën kurrë,

As ari i përzier nuk fiton ndonjë vlerë, kurrë.

Atijje b. Abdulgafir ka thënë: *“Kur veprimet e brendshme dhe të jashtme të një mumi janë të njëjta, Allahu Teala lavdërohet me të para melaikeve, e ju thotë:*

- Ky është rob i Imi i vërtetë”.

Mu’avija b. Kurre ka thënë: *“A ka njeri që mund të më mësojë të qaj natën dhe të qesh ditën?”*

Abdulvahid b. Zejd ka thënë: *“Sikur Hasan Basriu ti urdhërohet diçka, askush nuk do ta bënte më mirë se ai, dhe sikur t’i ndalohej diçka, askush nuk do të largohej më shumë nga ajo, se sa ai. Kurrë nuk kam parë dikë që e brendshme dhe e jashtme t’i përshtaten aq shumë.”*

Ebu Abdurrahman ez-Zahid thoshte: *"O Allah, edhe pse kam vepruar në mënyrë të sigurt në punët mes meje dhe njerëzve kam vepruar me tradhti në punët mes meje dhe Teje"*, dhe qante.

Ebu Ja'kub Nehrexhuri ka thënë: *"Sidk është përshtatja të vërtetës nga jashtë, dhe nga brenda."*

Domethënë, një nga kategoritë e sidk-it është që veprimet e brendshme dhe të jashtme të jenë të njëjta.

GRADA E GJASHTË

Sidk (drejtësi) në të gjitha gradat e fesë

Kjo është grada më e lartë dhe më e ndershme e *sidk-ut* – drejtësisë. Ky është sidk në të gjitha gradat e fesë; në frikë, shpresë, bollëk, modesti, kënaqësi, mbështetje (*tevekkul*), dashuri, e të tjera. Me siguri që secila prej tyre ka fillimet e veta, sipas të cilave emërtohen. Pastaj secila prej tyre ka qëllimin dhe hakikatin e vet e sidk i vërtetë është ai që arrin në hakikatin e tyre. Kur diçka mbizotëron dhe këtë mbizotërim e plotëson me hakikatin e saj, atëherë pronari i kësaj quhet *sidk*. E kjo është frika e vërtetë.

Allahu Teala thotë:

“Besimtarë janë vetëm ata që i besuan Allahut, të dërguarit e Tij, e mandej nuk dyshuan dhe për hir të Allahut luftuan me pasurinë dhe me jetën e tyre. Të tillë janë ata të vërtetit.” 49 - Huxhurat: 15,

E pyetën Ebu Dherr për imanin, e ai ju lexoi ajetin:

“Mirësia nuk është të kthyerit e fytyrës suaj nga lindja dhe perëndimi, por mirësia është (cilësi) e atij që beson Allahun, ditës së ahiretit, melaikëve, librit, peygamberëve; e atij që me vullnet jep nga pasuria e vet për të afërmit, jetimët, të varfrit, udhëtarët e mbetur rrugës, lypësit dhe për lirim të robëruarve; e atij që fal namazin dhe e jep zekatin; dhe e atyre që i plotësojnë premtimet, kur marrin përsipër diçka; e atyre që durojnë në kohë skamjeje, sëmundjeje dhe lufte. Këta janë besimtarët e vërtetë dhe këta janë ata që e kanë frikë Allahun.” 2- Bekare: 177

Atëherë i thanë:

- *Ne po të pyesim për iman, e ai ju tha:*

- *Edhe unë e pyeta Resulallahun, s.a.v.s., për iman, e ai më lexoi këtë ajet.*

Le të japim këtu një shembull të frikës: nuk ka mu'min që beson në Allahun dhe në ahiret, e të mos ketë frikë Allahun Teala. Kjo quhet *havf; frikë, frikësim*.

Megjithatë, kjo ende nuk është frikë e vërtetë, për shkak se nuk ka arrit në gradën e hakikatit. Ti e sheh si atij i zbehet fytyra kur përballet me grabitqarin në rrugë, ose si i dridhen gjymtyrët nga frika prej sundimtarit për ndonjë çështje, e humb qetësinë, rehatinë, nuk mund të hajë e as të pijë, mendja i turbullohet e nuk mund as të mendojë dhe në atë gjendje prej tij nuk kanë dobi as familja e vet. Ai largohet nga rrethi i vet, dhe zgjedh vetminë, rehatinë ia zëvendësojnë mundimi e lodhja, e i ekspozohet edhe rreziqeve tjera. Të gjitha këto i bën nga frika se do ta godasë ajo çfarë ky i frikësohet.

Përpos kësaj, njeriu thotë se frikësohet nga xhehenemi, por, kur e bën ndonjë gjynah asgjë nga kjo nuk shihet tek ai.

Prandaj Resulallahu, s.a.v.s., ka thënë: ***“Nuk pashë dikë që ikë prej xhehenemit dhe dikë që kërkon xhennetin, të jetë në gjumë.”***³⁹

---

³⁹ Është përmendur më herët

Të arrihet në hakikatin e këtyre është shumë e vështirë. Meqenëse këto grada nuk kanë fund, nuk është e mundur të arrihen të gjitha. Por, secili ka hise në të sipas gjendjes së vet.

Kjo pjesë është ose e dobët ose e fortë. Nëse është i fortë, merr emrin *sadik*. Nuk ka fund njohja e Allahut Teala, njohja e madhësisë së Dhatit të Tij dhe shprehja e frikë-respektit ndaj Tij.

Prandaj Resulallahu, s.a.v.s., i tha Xhebrailit, a.s.:

- ***Dua të shoh në formën tënde të vërtetë.***

- *Nuk mund ta përballosh*; i tha Xhebraili, a.s., e Resulallahu, s.a.v.s., tha:

- ***Jo, dua të ma tregosh veten në formën tënde të vërtetë!*** U morën vesh që kjo të ndodh në varrezat Beki, e Xhebraili, a.s., premtoi se do ta tregojë veten në një natë ndriçuar me hënë.

Xhebraili a.s., erdhi, e kur Resulallahu, s.a.v.s., shikoi, pa se Xhebraili a.s., kishte mbuluar të gjithë horizontin. Resulallahut, s.a.v.s., i ra të fikët. Kur u këndell, pa se Xhebraili a.s., ishte kthyer në formën e mëparshme. Atëherë, Resulallahu, s.a.v.s., tha:

- ***Nuk kam menduar se ka këso krijese të Allahut!***; e Xhebraili, a.s., i tha:

- Çfarë do të thoshe po ta shihje Israfilin, a.s.? Këmbët e tij janë nën tokë, e koka e tij nën Arsh. Mirëpo nga frika e Allahut bëhet i vogël si harabeli.⁴⁰ Shih si zvogëlohet Israfil karshi madhësisë së Allahut! Melaiket tjera nuk janë të tillë. Dallojnë sipas dallimeve që kanë në njohje. Kjo është *sidk* në frikë-respekt.

Xhabiri tregon se Resulallahu, s.a.v.s., ka thënë:

“E vizitova Xhibrilin natën e Israsë. Ishte ulur në Mele’i A’la si një mbulesë pa vlerë mbi shpinën e devesë.”⁴¹

Edhe as’habët ishin gjithmonë në frikë, por frika e tyre nuk ishte aq sa frika e Resulallahu, s.a.v.s..

Prandaj Abdullah b. Omer r.a., ka thënë:

“Ju nuk mund të arrini në hakikatin e imanit deri sa nuk i shihni të gjithë njerëzit si budallenj karshi fesë së Allahut”, ndërsa Mutarrif b. Abdillahi ka thënë: *“Secili njeri është budalla karshi Allahut.”*

---

⁴⁰ Është përmendur në librin për shpresën dhe frikën. Hadithet tregojnë se Resulallahu, s.a.v.s., e pa Xhebrailin, a.s., në formën e tij të vërtetë dy herë.

⁴¹ Muhammed b. Nasr, si edhe Bejheki, nga Enesi, r.a..

Resulallahu, s.a.v.s., ka thënë: ***“Njeriu nuk do ta arrijë hakikatin e imanit deri sa nuk e sheh se njerëzit, karshi Allahut, janë si devetë, pastaj kur ta shikojë veten, e sheh se ai është më i mjeri.”***

Me pak fjalë, është shumë e vështirë të arrihet sidk në të gjitha këto grada të përmendura. Njerëzit që e arrijnë këtë janë shumë të rrallë, e gradat e sidkit janë të pafund. Nganjëherë personi nëse është sidk në disa çështje, nuk mund të jetë sidk në të tjerat. Ai që është sidk në të gjitha është siddik i vërtetë.

Sa’d b. Muadh ka thënë: *“Në tri çështje jam i fortë, e në të tjerat jam i dobët:*

Që kur u bëra musliman, nuk e kam menduar kurrë që ta përfundoj namazin që kam nisur sa më shpejt.

Kur kam përcjellë ndonjë xhenaze, kam menduar vetëm për atë gjendje derisa të varroset;

E pranova si të vërtetë (hak) gjithçka që Resulallahu s.a.v.s., kishte urdhëruar dhe nuk hezitova.”

Ibn Musejjebi, i cili e ka transmetuar këtë, ka thënë: *“Nuk kam menduar se këto veti mund të gjenden tek dikush tjetër përveç peygamberëve.”*

Muadhi ishte i *sidk* në çështjet e përmendura. Shumë persona të shquar në mesin e as'habëve kanë falë namaz e kanë përcjellë xhenaze, por nuk kanë arrit në këtë gradë.

Pra, të gjitha këto janë gradat dhe kuptimet e *sidkut*. Fjalët e shehlerëve për hakikatin e *sidkut* shpesh përfshijnë vetëm disa nga këto kuptime.

Ebu Bekr el-Verrak ka thënë: *“Sidk është tre: sidk në tevhid, sidk në ibadet dhe sidk në marifet. Sidk në tevhid është për të gjithë besimtarët. Allahu Teala thotë:*

“Ata që besuan Allahun dhe të dërguarin e Tij, ata janë të sinqertit.”(57-Hadid: 19). *Sidk në ibadet është për ata që kanë dituri dhe devotshmëri. Sidk në marifet është për evliatë, të cilët janë direktë të sipërfaqes së Tokës.”*

Të gjitha këto qarkullojnë në gradën e gjashtë të *sidkut* që e përshkruam më sipër. Megjithatë, ne i shpjeguam vetëm disa pjesë të *sidkut*, por kjo nuk është e tëra. Xhafer Sadik ka thënë: *“Sidk është muxhahede (lufta me veten, lufta kundër nefsit të vet) i cili për qëllim ka që përpos Allahut të mos zgjedhësh tjetër, sikur që Allahu, në vend teje, nuk zgjodhi dikë tjetër. Në Kur'an është thënë: Ai ju zgjodhi juve... (22-Haxh: 78)”*

Tregohet se Allahu Teala i shpalli Musasë, a.s.:

“Kur Unë e dua një rob Timin, e vendosi në provë që as malet nuk do ta bartnin, që të provojë besnikërinë e tij. Nëse bën sabër, Unë e pranoj si mik Timin dhe të dashur, por nëse fillon të më ankohet Mua për krijesat e Mia, Unë do ta shkatërroj.”

Pra, një nga shenjat e sidkut është fshehja e ibadeteve siç fshehën gjynahet dhe telashet, që nuk i pëlqen kur njerëzit dinë për to.

Elhamdulillah!

PËRMBAJTJA

PARATHËNIE.....	3
NIJET	6
FAZILETI I NIJETIT	6
HAKIKATI I NIJETIT	16
SHPJEGIM I HADITHIT “ <i>Nijeti i muminit është më i vlefshëm se veprimi i tij</i> ”	22
DETAJET E VEPRIMEVE NË LIDHJE ME NIJETIN	31
GJYNAHI	31
IBADETI.....	37
MUBAH	40
NIJETI ËSHTË JASHTË VULLNETIT	48
IHLAS	59
FAZILETI I IHLASIT	59
HAKIKATI I IHLASIT	71
FJALËT E SHEHLERËVE PËR IHLASIN	80
FATKEQËSITË QË NGATËRROJNË IHLASIN DHE GRADAT E TYRE	84
VEPRIMET E DISKUTUESHME.....	90
SIDK (DREJTËSI, BESNIKËRI).....	100
HAKIKATI, KUPTIMI DHE GRADAT E DREJTËSISË (SIDK)	106
<i>Sidk (drejtësi) në fjalë</i>	106
<i>Sidk (drejtësi) në nijet</i>	111
<i>Sidk (drejtësi) në dëshirë</i>	113
<i>Sidk (drejtësi) në zbatimin e vendimit</i>	115
<i>Sidk (drejtësi) në veprim</i>	119
<i>Sidk (drejtësi) në të gjitha gradat e fesë</i>	122

